

BUCUREȘTI
PE CARE NU Î-AM CUNOSUT

BUCUREȘTII
PE CARE NU I-AM CUNOSCUȚ

PRECUVÂNTARE

Bălțați și contradictorii, Bucureștii din pozele anilor '20-'30 te îmbie la joc și la farsă. Fotografiile epocii nu se adună într-o imagine compactă, nu sunt o viziune, nici măcar o „integrală”. Nici c-ar avea cum: țopăie prin târg, de-a valma, schițează aiurea-n tramvai logica zăpăcită a bălciului, zboară alandala duse de rafale bezmetice de vânt deasupra unei cetăți știrbe.

O metropolă, ce-i drept, dar una năstrușnică, anapoda, veselă și pestriță, dramatică și caraghioasă, crâncenă și nepăsătoare, inteligentă și primitivă, rasată până la perversiune, rudimentară tot până-ntr-acolo.

Imaginile interbelice ale urbei te tentează să vezi lumea ca pe o dezordine glumeață, pitorească cu felia, dar grețoasă cu toptanul. Groși, rafinați sau tragici, Bucureștii se văd mereu cu alți ochi, mereu din altă părere. Stilul e întâmplarea, gramatical e dezacordul, rigoarea stă în lipsa ei desăvârșită.

Fanteziile ce urmează sunt o joacă. Orașul povestit pe sărite și buimac ba de mine, ba de cine cred eu c-au fost Ghiță Țircădău, Titu Herdelea, Lache, Indolenta, elevul Dima, Vica țiganca, Rică, fante de Obor sau publicist...

NU ȘTIE ȚĂRANUL CE-I ȘOFRANUL... DAR NICI BOIERUL CE-I MEȘNIȚA!

Bucureștii anilor '25 își merită pluralul. Nu prea știa nimeni bine care-s târgurile, care-s satele și care-i bărganul.

București erau toate: și stradelele cu alean fanariot, pipăind, spre a se simți tefere – e un fel de a spune – Curtea Veche, și „micul Paris” exuberant al nopților albe și al bulevardelor cu scârț energic, european, și palatele strălucitoare, și bisericile din veacuri postbizantine. București era și urbea megieșă, adunătură joasă, nesfârșită, de „căsuțe cu zorele” și ulițe cu cișmea, mahalale târătoare ocupând, cu clefăit gros, lacom, fiecare palmă de loc...

Încăi, apăruse, ca din pământ, și un altfel de oraș, industrial, cu fabricuțe, hale și cartiere muncitorești, ce creștea, și se-ntindea mai ales, ca aluatul, și care tot București se cheamă că era!

În rest, alți București, târcați rău: stabilimente spitalicești, mori, tabere militare, mănăstiri, ateliere, vii pe rod (în Floreasca și la Șerban Vodă), sălașe de țigani abia dezrobiți, mlaștini... În jur, Bucureștii de mâine, deocamdată doar o mare nesfârșită de conace boierești, moșii și sate... Acaret de câmpie, cât vezi cu ochii...

Oborul era barieră cu plată, gară și loc de Moși. Și maidan sau, cum deslușește și numele, târg de vite. Cel mai mare târg de vite și de grâne

din țară. De fapt erau două pe an, mari, la Sfântul Gheorghe și la Sfântul Dumitru, între care se nădeau celelalte, mai potrivite. Din faptul primăverii și până-n crugul toamnei se înnora câmpul de care, tărașoane și teleguțe, de vite de prăsilă și de căruță, de oi țigăi, mărgelate, țurcane ori cu surguci, de dârdale și telegari sirepi. Venea omenet potop. Gură-cască, destui, dar mai cu seamă lume cu rost: mușterii, harabagii, geambași și cirezari.

Nu treceau prin oraș, îl ocoleau cum puteau, ca pe o capcană amenințătoare. Târg de țărani cojeni, Oborul, lipit de urbe, dar străin de colcăiala și dârdora capitalei. Domnii cu ale lor, noi cu ale noastre!

PE CRUCEA VREMII

În București, ca și azi, nu zăreai decât două anotimpuri: iarna și primăvara. Vara, n-o vedeai, o simțeai doar! Năpristan te necăjea năplăiala, încă din prier trăgându-și toiul. Nici c-ai fi putut s-o rupi de primăvară! Toamna, iar n-aveai la ce să te uiți, cădeau frunzele, rămâneau decât beldiile golașe. Și apoi, în noiembrie începea de te rodea putrejunea molatică a moinei nepriincioase. Îți stingea domol, migălos, și ultimul licăr, ce să ochești?

Martie înălța peleș de salcâmi și ploaie de aur, se-ncărnau din gros tufele, se aburcau pe case vălătuci amirositori de mânuța Maicii Domnului! Spumă de micșunele, crăițe, mâțișori, tâlhărele, nori de bujori, roinițe, zambile, magnolii, albăstrele, ciocul cucoarei, gura-leului, flocoșele, pâinea paștelui, toporași, panseluțe, gălbenele deșelau curțile și grădinile, de la Floreasca! – păi cum! – la Teiul Doamne, Parcul Carol și Cișmigiu. Natura reînviată, șarmantă și amică omului cum o știm, turbura răutăcios urbea.

PASTEL DE SĂMEDRU

În ajunul lui noiembrie, iar dacă se zborșea vremea chiar și mai devreme, la începutul lui octombrie, bucureștenii aprindeau în toate piețele marele „foc al lui Sâmedru”. Și la Bibescu Vodă, și la Hala Ghica, și la Piața Mare se ardeau, la grămadă – și ce grămadă! – toate coșurile vechi, desfundate, mucezite, împutite de vîpîia și zemu_rile verii. Era un fel de „ziua recoltei”, nu se intra în meremetiselile și iureșul toamnei, în belșugul ei, fără acest rug purificator.

Abia apoi se puteau apropia damele de grijile cămării! Abia atunci începea, întemeiat, forfota cobilițarilor și gavanoaselor pentru iarnă, a berbântelor și burdușelor pline cu brânzeturi de Câmpulung și Penteleu, a beciurilor ticsite de ceapă, morcovi și cartofi, a polițelor îmbâcsite de tărtăcuțe ori bostani plăcintari. Atunci se dezlega dărdora puținilor înfundate cu telemea mocănească, de Sibiu, și machidonească, de Dobrogea, atunci se ridicau peste Dâmbovița miroaznele de magiun, de murături la slatină, de oțeturi, de bulioane, de ghiveciuri la borcan, de fum de pastrame, de struguri tescuiți și drojdii proaspete. Atunci curgeau peste târg poloboacele de vin de la Valea Călugărească și Vînju Mare, bărdacele cu tîlburel de la Drăgășani, tîlvurile de țuică de Văleni de Munte...

Îngeri să fi trecut peste Dâmbovița, ar fi leșinat de poftă!

CUCURIGU-GAGU!

Hâtru, sigur, darămite șturlubatic, conțopistul pieții Bibescu Vodă, ăl de ținea catastifele cu socoteli și făcea înscrisuri de amor la cătane! Primise drept mulțămită de la un ceangău de pe valea Tazlăului, pentru aleasă facere de bine cu logodnă, un hațcadău de cocoș, alb, înfoiat și sclivisit. Pintenatul, blând, învățat să ciugulească din palmă ca din mertic, frânsese inima târgului și pe a grămaticului însuși. Nu l-a dat la zeamă, l-a lăsat să flendure slobod pe umbrarele pieții.

L-a și învățat măscări: cucurigea, împielițatul, la semn! Ba, spre hazul mocârțanilor, se mai și găinăța pe câte o balabustă de precupeață, cârâind de afurisit ce era, în vreme ce norocita drăcuia, veselă cu strepezeli de așa baftă! De, ca la piață!

Și mai învățase o ștregărie orătania: se cherchelea cu verdișor de izmă. Când îi aduceau câte o cinzeacă de la birtul lui nea Iorgu Lingefus, piculea râvnaci de câteva ori și-apoi cânta fals, răgușit, să zici că-i un abțiguit sadea! Se tăvăleau și se stricau coțcarii de râs, auzindu-l!

PE DUNGA PIETEI

Poate că, într-un fel, erau mai buni, mai blânzi decât noi. Nu creșteau galițele în cuști industriale, câte 50 într-un metru cub, ca pe cărămizi. Nici la piață nu le aduceau sugușate, cu ghiarele cetluite-n rafie, să le ia, Doamne ferește, vreo ciumurluială pe bieteale făpturi...

Oi fi eu sămănătorist, nu zic, însă văd – cum mă vezi și cum te văd, vorba ceea! – că ei se-ngrămădeau pe paie, câteșitoți, în căruțe cu coviltir de trei rânduri de rogojini, în timp ce orătăniile așteptau bine mersi la loc larg, în panere învelite grijuliu în plasă, nepăsătoare la buimăceala și tumultul pieții.

Mai văd că plasa cuștilor e matită rară, de năvod, semn că sunt rațe de Dunăre, din Gălățui, sau păciurici aproape sălbatică de la Vlădeni. Ar mai putea fi și vreo puiculeană conabie, din cele de le țin ulmenii și mănăstirenii, ori vreun șușuric sâsâit de pe Borcea, de la Bordușani. Sau, cine știe, podobeale cu gușă roșie cât harbujii de la Măgurele, lesne de cinătit, ba și pichere din alea mașcate ce se dau la om (aoleu, și ce gustoase sunt!).

Încâlcitură de pășăret, cât pospaiul morii, tescălit cu dragoste și cu sfârleică de mălai, numai bun de tipuit duminică, în grija și dragul vreunui musafir. Era de unde alege!

Și mă mai zgâiesc o dată la poză și-mi zic, încredințat: la București, domnii sunt domni, țărani sunt țărani. la te uită, bre, și te crucește, cât de multe îi despart pe mușteriu și pe săteancă, la an una mie nouă sute douăzeci și opt!

PE SEAMA LUI FLORAR

La miei îmi pare pe dos ca la pichere: ei, interbelicii, erau parcă mai industriali decât noi. Trăiesc de o jumătate de veac în București, dar n-am văzut niciodată o scenă cum aceasta: un camion și o cobiliță pline cu miei beliți, înșirați metodic, ca iepurii după o vânătoare de nebuni... Or de unde ei au avut obișnuința și slobozia Paștelui în toți anii, iar noi, de abia din '90?...

FĂCUTA BORȘULUI

Făcuta zemii acre, înăcrirea borșului, era o vrăjitorie de primăvară. Țărăncile de prin mahalale – în sate ca Vitan sau Crângași se auzise de Moși dar nu și de Calea Victoriei – credeau în puterile ei fermecate, purificatoare. Se adunau vecine ori cimotoii, după obicei, în prima zi a Postului Mare, în vreo curte ferită de priviri piezișe, săvârșind curățirea ceremonială a oalelor și putinilor, pusa descântată a huștelor, a tărâțelor și a apei neîncepute.

Apoi, ca să pornească magia dospirilor, ieșeau în uliță, să păruiască vreun trecător nevinovat: din ciuda și supărarea acestuia se-năcrea, vezi bine, borșul. Iar ca să fie sigure de puterile lui binefăcătoare, se-întreceau cu vreun megieș, să vază care ajunge mai iute să sufle-n borș! După ce împlineau toate astea, puteau aștepta încredințate lucrarea miraculoasă a Domnului: îl ajutaseră îndestul.

SIRE CĂSUȚA CU ZORELE

Tramvaiul suie dealul Batiștei cătinel, hurducăind iavaș-iavaș pe șinele strâmbe de căldură. Mai bine mergi pe scară decât în compartimentul dogoritor! Ce primăvară buiacă, umbli capiu, nu mai știi cum să te-mbraci... Zi București și ai zis tot! Oraș de papugii! Te minte până și calendarul!

Din Moșilor până în Teiul Doamnei e cale lungă, ai timp berechet să citești gazeta și să morfoleşti un covrig, luat din mers, de la simigiii de la colțul pieții de câini și mâțe. Dar e zăduf, sudoarea îți năclăiește încet surtucul. Azi nu-ți tihnește pe lume.

Apoi, salvatoare, cârciuma din colț. De-acum ești departe de vălmășagul crudel al urbei, de zarva-i primejdioasă și neostoită. Poți să iei una mică, mirosul de pâine al berii se gudură ca un câine credincios. Aici până și vipia ți-e ceva cunoscut.

FOAIE VERDE SOLZ DE PEȘTE!

Măjăria Bucureștilor o făceau niște potlogari de la Fetești. Pastramagiii duri și iuți de șiş, eliminaseră concurența peste noapte, cu otuzbiru. Singuri ori cu mardeiași năimiți, îi goniseră din Piața Mare până și pe lipovenii și haholii de la Tulcea și Bihorod, vă dați seama în ce fel! Își luaseră artelurile pescărești lumea-n cap, solzul Deltei și al Nistrului umbla acum certa-ferta prin Ploiești ori peste munți, în Ardeal, la preț de nimic! Ce să-i faci, paraua peștelui era strânsă toată pe Dâmbovița: puțini oameni știu pe lume mai pofticioși la baboi ca bucureștenii! Mai răi ca mâțele!

Cojanii de pe Borcea sfântuiseră vardistii și căpitănia pieței – când n-au fost piețarii mitarnici? – și aduceau camion după camion cu pește mașcat. Se-n cârdășiseră și cu niște șalgăi, presupuși mai răi ca ei, dacă se poate asta închipui. Dar negustor de baboi fără mânglaș, nu-i cum. Așa că intraseră, tot cu anasâna, pe mâna ocnașilor, în beciurile cu sărătură de la Hala de Pește (păi?!), de umpluseră țara cu butoaie de chepă și țări la slatină. Se-ntinseseră teleleii cu coșarcele doldora de chilcă ori altă uscătură, ehehe, în toată Moldova, până spre Cernăuți, unde, zic unii, licurinii aveau mare căutare.

La București veneau numai noaptea, pe răcoare, să nu se-mpută baboiul. Se acopereau cu pestelci groase, alegeau, răsturnând în chersinele de tablă de Reșița crape de un arșin și jumătate de la Bender și cârjance de Siutghiol, mari cât roata carului. Pe lângă morunii de cinci sute de chile, din Razelm și Limanul Nistrului, pe lângă nisetrii din bălțile Suhaiei și Ialomiței – pe atunci, Dunărea ținea, de la Severin la Vâlcov, posmol de japșe și iezere

- curgeau în București, ca un alt fluviu, caracaline cu icre și mârlițe, șalăi de trei ocale și strapazani buni numai de saramură, adică ce-i mai gustos, bătrânetul și tineretul bălții.

Căraușeau ei și marfă obișnuită, de plachie, de la Galați, stol de chituci, somotei, crăpceni, șarani și codolani. Dar numai trufandaua - ăl mai mic și ăl mai mare - rămânea la preț. Și cum ar fi putut fi altfel dacă din Insula Mare a Brăilei târguiau sute de care numai cu moace, fragede să le mănânci de crude, și somni până, de-i tăiau birtășii cu securea?

Plevușca - ciobăcani, costrăș, sabiță, ochene și corpacă - n-o prea plăceau. Deși cerere era: nămol de iubitori de caracudă prin mahalale. Dar de unde osârdie, de unde harabale cu cai sași, să intre până-n buza bălții? Se și fleșcăia repede, nu era de ei. Așa că mărunțișul venea tot de la Giurgiu și Oltenița, îl aduceau țărani în buduroaie, aproape viu, cum îl cerea târgul. De, poftă căpătate la gura bălții Greacă! Ce borș e ăla fără albitură proaspătă!?

Și ce venea de la mare, venea prin alții. Pe aceștia, încercaseră ialomițenii să-i înfrunte, dar degeaba, nu dovediseră. Păi cum să te pui tu, biet cornac de Borcea, cu hojmalăii din Constanța și Balcic, unși cu alfii și samavolnicii din toate porturile Levantului?

Oricum, feteștenii câștigau cât nu făceau. Dar nici așa nu le ajungea. Hahalera tot hahaleră, și când a prins cheag! Ciocofleandurele măsluiau morunii, îndesându-le mațele cu nisip, spre furia tardivă a mazelor - prinde orbul scoate-i ochii! Dar bucureștenii tot se-nghesuiau de cumpărau baboi, căci pe Dâmbovița, dacă pește nu-i, mai ales de Blagoveștenie, nici viață nu-i!

TĂGADA

Mă tot uit la românii ăștia doi, mai săraci decât închipuirea: e ceva în seninătatea amândorura, în privirea lui nepăsătoare, în surâsul ei ce se știe fotografiat. Gestul e îndatoritor, mămos. Sărăcia nu pare tot timpul o suferință.

Mai că mi-aș dori să găsesc atâta împăcare și firesc într-o cană fierbinte de ceai. Să-mi doresc, arzător, fără vreun gând pentru ce-a fost ori ce va fi pe lume, doar atât: o cană de ceai.

SERBĂRILE URSULUI

Macoveiul ursului, Ziua ursului, Martinii de iarnă și Martinul cel Mare erau sărbători ale zeului urs, ținute cu sfințenie. De spaima lighioanei atotputernice, mai mereu furioasă, în acele zile românii noștri aruncau hartane de carne în uliță și posteau. Spre a cinsti divina dihanie, nu numai că nu munceau la câmp ori în băătură, dar lăsau, și câte două zile la rând, vacile nemulse. Babele erau chemate se facă farmece menite a feri copiii de friguri, rosteau descântece „de urs”, implorând înfricoșătoarea arătare a ocroti lumea de boli.

Vă dați seama ce sminteală o fi fost în mintea bieteii muieri din cerdac, văzând cum danciul pupă șoltic fiara ce-i bântuie ei, mârâind zborșit, panteonul? Ce parascovenie i s-o fi părut țărăncii din Vitan lumea, și cât nesomn și ce iazme i-o fi cășunat sastisirea culturală?

JOACĂ BINE, MOȘ MARTINE...

De Sâmbăta ursului, undeva, pe la începutul lui florar, era mare chilipir pe ursari: fiecare căsaș trebuia, zor-nevoie, să-i primească, cu dihanie cu tot, în băătăură, plătind sunători buni. Dacă Moș Martin trecea prin fiecare ogradă, sănătatea tuturor era bizuită un an întreg. O zi pe an, după ce-și dădeau cuvenitul rușfet la poliție și la agentul sanitar, ursarii puteau în sfârșit umbla șvai-chiranda prin mahalale. Dacă vreo femeie mai sperioasă se zăvora după porțiță, săreau oamenii cu beșteleala pe ea: dacă n-o „sărbătoreai”, sălbăticiunea cu puteri de vidmă putea strica bucatele, ție dar și vecinilor.

Și toți mai știau un lucru: din dureri de șale te ridici numai dacă te calcă pocitania! Oamenii dăulați se culcau la pământ, să-i „joace” ursul în labe. Jivina tăpălăgoasă măsura cu brânca suferința ipochimenului – un vai de el din Tei, să zicem – până când acesta cerea îndurare... Vorba ceea: nu da omului cât poate duce. Marafetul, însă, nu era în plimbarea cu perdaf a dihaniei pe coastele râtanului, ci în ciotca adunată ce sta-n priveală, fermecată, ore în șir! Ca la urs!

D'AIA N'ARE URSU' COADĂ!

Când au ajuns în apus, aduse de valurile migrațiilor tătarăști de la începutul mileniului doi, triburile de ursari erau undeva, în ariergarda hoardelor. Făceau parte, împreună cu alte „bresle” țigănești – lăutari, potcovari, ghicitoare, aurari, dansatoare, rudari, curvet de oaste ori simpli cerșetori – din acea pecingine bălțată ce însoțește orice armie, ciugulind resturi și fărâmituri din mâna oștii risipitoare, distrând învingătorii și scotocind cadavrele.

Ei, ursarii, băteau în dairea, făcând sălbăticiunea îmblânzită și dresată brutal pe tăciuni înroșiți să țopăie, în rasetele și încurajările mârzacilor. Primeau ei ce primeau, dar mai ales luau. Și luau tot ce puteau și le cădea în mână, mereu la pândă, mereu violenți, mereu apucători, taman asemeni lighioanelor cu care se-nfrățiseră. Mi-e și groază să mă gândesc cu ce și-au hrănit urșii, de-a lungul atâtor bătălii... Doar trăiau între fiare, ca fiarele.

Când a venit vremea retragerii, iar Hoarda de Aur s-a întors în stepe, stărostiile de țigani au rămas, ici și colo, ca niște aluviuni, prin toată Europa. N-aveau unde și nici de ce să se mai întoarcă. Ursarii, mereu supraviețuitori, și-au continuat dansul cu dihăniile (de-acum prinse prin Carpați), o mie de ani, păstrându-și neabătut, chiar și în robie, aidoma tuturor triburilor țigănești, felul de trai, obiceiurile, singurătatea.

Copiind de trei ori antichitatea – cu sau fără știre – ursarii au amestecat în „palestrele” balcanice ale Moșilor o trântă ateniană, lupta gladiatorului cu fiara și oropsirea cu jigăanii a creștinilor. Pe numai două părluțe, gură-cască își poate vedea – iarăși cu sau fără știre – trecutul, botezat, mai pe olimpicește, „lupte greco-romane”.

APUCĂTURI DE ALTĂDATĂ

Mai mult (să vezi ghidușie!) bucureștenii cred că, luptându-te, în anumite zile, cum e cea de Sfântul Ion, cu alții mai tari decât tine, capeți vloga celui pe care l-ai înfruntat. Înfașurați așadar în mit ca-ntr-o mantie, lighioana, prepuelnic înmănușată, să nu-i scape vreo ghiață, și o măgăoaie de prin târg, încălțată fercheș cu bogorie, se strâng și se sucesc: care pe care, dihania sau omul? Vasăzică după ce l-a ologit, ursul – mitul și zeul puterii la români, ba chiar și la bucureșteni – îl plimbă în căruț de invalid pe bietul șantaliu. Gloatei i se taie răsuflarea de emoție, lighioana „de companie”, șistăvită de foame, își trage șapcaliu o brâncă...

În '26, un ursan belaliu frânge șira spinării unui mehenghi din Crângăși, care se căznise să-l gîdile... Ce ștregar!

DANIE DE PRIMĂVARĂ

Mahalaua negustorilor. Un petic de pământ. Târgul însuși, numit, dinspre leat una mie patru sute, Sfântu` Gheorghe ăl Vechi. Aici erau, aici au rămas toate comerțurile. Strânse în jurul Curții Vechi, ca puii în jurul cloștii. Dughene lângă dughene, prăvălii peste prăvălii. Murind de năboiul și sila concurenței, da` ținând neabătut vadul! Străduțe și stradele, pe meserii: boiangeriile cu boiangerii, boccegiile cu boccegii, postăvăriile cu postăvării, șelăriile cu șelării. Încălecate unele pe altele, înghesuite ca fagurii, zdrobite și sugușate de spâldăria mărfurilor, de duiumul de negoțuri. Zbătându-se diavolește pentru o gură de aer, ucigând pentru o unghie în plus de pavaj pe care să-și pună metahul, negustoriile. Încleștate de locul acesta ca de un pământ sfânt.

La primul cat, strânși într-o odăiță, dormeau și mâncau toți, stăpâni și edeclii. În rest, la parter și ce rămăsese din etaj, vindeau. Lume bătrână, dar în schimbare. Lipscăniile ajunseseră, iacătă, magazine, comersau cămăși și lenjuri de la Paris și Sighișoara. Mămulăriile-și ziseseră, parcă-n batjocură, mic-gros, cupețeau ciorapi de damă Areca, cu ațică nemțească, mănuși din piele suedeză, jartiere de gumilastic. Până și gabrovenii – ei, oamenii dracului – se văzuseră silniciți să aducă, pe lângă obicinuitele postavuri cehești și șurii bulgărești, și habadire întregi de stofe fine de Liverpool, precum și custuri de chiaburime franțuză, bricege Opinel, de copilit via. De, vremuri noi...

Bogasieru-și întindea, pe lângă bumbăcăriile și înăriile de anțărț, și cearșafuri fine, de madipolon. Perdelegiul astupa draperiile grele, de brocart și ghermesut, cu cipcă străvezie de Muscel și Bruxelles. Iar plăpumi ca la mindirigii ardeleni, dune cât Dealul Spirii, nu mai văzuseră mahalagii nicicând! Cumpărau pe capete, lăsând velințele lor regățenești în plata Domnului...

Totuși, tot vechiturile aveau căutare. Greu se desparte bucureșteanul de ce-i învățat, de ce i-a intrat lui în sânge... Și apoi, nu-i chiar totul de pripas, nu poți lăsa izbeliștii totul. Că aveai, de pildă, bucurie-n casă cu însurătoare și botez, că aveai necaz, tot la mungiu târguia: nu trece românul prin viață fără lumânare.

Era încă plin orașul vechi de ibrișinerii, de ceaprazării, de mătăsari, de pecetari! Ba, chiar rămăsese, de sămânță, și-un ciubucciu! Dar și aici se schimba lumea: necredinciosul puneă dănacl să scoață în uliță, deopotrivă cu narghilelele lui de la Stambul, și lulele bavareze. Cusătoresele nu mai trăgeau turbane, ci anterie, din, iaca poznă, același calemcheriu de preț. Iorgangeriile, chiar și ele, mai ales de venea cumătra iarnă, în loc de caftane și giubele scoteau în uliță, ce boscărie, trench-coat-uri, annorak-uri și canadiene. ...Of, of, biată limbă, cum te mai smintesc șuvoaiele liftelor cele noi!

Furnicar de lume, Lipscanii. De dimineață până seara. Bogatul se-ntreba: cum să ies eu pe Calea Victoriei fără palton de tafta și dumneaei fără manteluță de hareă, cu ape ca mătasea? Iar săracul se perpelea: păi cum să ies eu din femarț fără țol de șiac de la Bistrița, ori fără parpalac gros, de caragiu? Era de râsu-plânsu! Cine avea nevoi, aici le-mplinea, cine avea de cumpărat, aici cumpăra. Că-ți trebuia lucru de tinichigerie ori de sticlărie aurită, tinichigiu găseai, sticlar găseai.

De sărbători, canaraua de mușterii se lungea și noaptea. Nu dormea nimeni. Jupân, teighetar, băiat de prăvălie, picoteau toți, cu ochii pe ușă și urechile-n stradă. De suna vreun pas pe caldarâm, săreau ca arși: gură-cască nu se prea îndemna pe aici, îl stingherea pomina locului. Aici nu venea nimeni de pomană, în musafirlâc, aici veneau cei hotărâți. Că doar era știut: dacă cineva apuca de intra pe Lipscani, apăi nu scăpa teafăr, prădălea lefșoara toată!

DEDULCII LA DUDEȘTI

Lipovenii, dacă apucau la ceai, cădeau în vizită armenească: nu-i mai Lurneai! Fuseseră mujici, veniseră cu miile din maica Rusia, prizoniți de o popime ce asmuțise sotniile de cazaci peste pravoslavnici. Erau oameni cuminți, „lipoșca”, dar habotnici. Nu-i clinteai – n-o putuse face el, țarul Petru! – din obiceiurile și datinile vechi. Li se zicea „staroveri” sau „stiliști”, nu-și schimbaseră calendarul, nu-și tăiaseră bărbile... Nimic nu schimbaseră de la creștinarea dintâi.

Pripășiți în regat românesc, care prin Deltă, care unde apucase – fiecare țarmurește unde-i mai lesne – trăiau din truda brațelor, învoiți cinstit cu ziua. Ohoho, nimeni nu se putea pune cu ei, mai ales la săpături: mânduiau lopata ca pe-o stinghiuță (mai târziu li se va spune „excavatoare cu barbă”).

Erau cuminți, sfioși și retrași ca niște fete mari. „Neprihăniții” le mai ziceau unii, ori și mai în ciudă, „scopiții”. Nici măcar nu beau, încă nu apucaseră la darul răvășitor al beției. Mai târziu au dat ei de basamace, mai târziu au învățat ei vorbe urâte ca pliuha, pușliac și liur. În război au prins ei gustul și numele otrăvii, poreclind samagonul cum le venea la gură: țuslă, zemurcă, poașcă, holercă. Dar ce-i al lor i-al lor: oameni serioși, odată porniți pe rachiu prost, nu l-au mai lăsat!

Deocamdată, oploșiți pe lângă Piața Dudești, își beau în tihnă ceaiul, după obiceiul cel vechi: dogorind de fierbinte, din farfurioară, cu ochii pe bucățica de zahăr candel.

Ah, crâșmulitele de prin piețe! Așa numitele birturi populare! Ce ne bunie, ce halima, ce devălmășie! Erau nu unul, nu șapte, ci zeci și zeci!... Fiecare piețuică era înconjurată de bodeguțe, ca o mănăstire de chilii (iartă, Doamne, hula proastă!).

Mihamelele (bine să zicem?) mirositoare nu închideau nicicând: le dereticau chivuțele doar o dată în zi, în grabă, dis-de-dimineată, tulburând somnul cobzarilor tuciuiri năruți de istov pe câte-o masă, după ce cântaseră până-n crăpat de ziuă unui ultim, zurliu mușteriu. Apoi reîncepea dârdora, năvăleau cobilițarii să lipăie o ciorbă de ciocănele, feciorii cu ochii cârpiți de somn își treceau prin barbă părăluța de saftea a zorilor. Trei mescioare înăuntru și două afară. „La burta lu` nea Nae”... „La trei ciorbe”... „Piața de floci” ... Sau chiar... „La moartea-n vacanță”!

Cârciumioarele semănau ca două picături de apă. Doar umbrarul, de preț în vipa verii ori la vreme borșită, mai dădea harți câte uneia, pricopsind-o cu câțiva mușterii ceva mai răsfățați. În rest, gemene toate, o apă și-un pământ. Dacă nu erai de-al casei, nu le osebeai. Te-ășezai, ageamiu, unde vedeai cu ochii, îți băgai burta-n draci cu ce era prin ceanacuri și te duceai mirat acasă, că de ce atâta zarvă pentru o cricală!

Și mai era și câte o birtășiță gingirle, cu teta arzoaie, prea rea de muscă ca să-i treacă ceva dinainte bărbatului... leșeau vorbe pidosnice, bășcălie cruntă, nu în doi peri, ci bucureșteană, grea ca plumbul topit. „Trece lelea pe colnic și papucii lip, lip, lip”... „Mimi cur de fier” i se spunea fără ocolișuri uneia, „Floarea fără dinți” zicea lumea pișicher despre o flușturistică de prin Dudești, „Zizi flească” strigau derbedeii după madam Zamfira, mireasa tuturor de la „Te-ncurci”, din Piața Antonie cel Mare.

LELIȚA CÂRCUMĂREASA

ADETURI DIN BĂTRĂNI

Stradela fierărilor era undeva în buricul târgului, sub un block-house. Prăvăliile se chemau, cu îmbărbătare, „Omul de fer”, „Frații Gurău” sau, mai simplu, „Ferărie”.

Moștenirea era mai mult decât strămoșească: după obicei bătrânesc nesmintit, covăliile erau îngăduite doar la marginea rea, depărtată, a așezării. Așadar, la vreme fanariotă, aici se termina orașul, de aici începea câmpul...

Buni clironomi, bucureștenii: deși au refăcut temeiul târgului, nu i-au știrbit mă răduiala cea veche! Aici apucaseră covăciile, aici le lăsaseră. Cine a zis că doar Englitera grijește de fapta ce-a fost?

Zi de zi, în ochii prepuitori ai băieților de prăvălie, jupânii anilor '25 scoteau sub coloanele de casă domnească din plin centrul urbei, carevasăzică, scule plugărești. Țineau ei și alte, de toate: ciurele, năvoade și matițe pescărești (că doar erau plini Bucureștii de heleșteie!), panere și alte împleteli, tingiri, ceaune, funii de Manila, lemnărie și fierătării dulgherești, ba chiar și coloniale, ca la Podsudek ori Patzac. De cum se lăsa a primăvară, se și nființau „meseriile” – stolerul, covaciul, păscălarul, dogarul, câmpeanul – căci aici găseau tot ce aveau de trebuință.

Intra omul în prăvălie, întreba, iscodea, își lua ce-i trebuie și, cu doi cai buni, într-un pătrar de ceas era la loc vălean: ara și semăna, trăgea toană de năvod.

„CE ZIUA ZIDEA, NOAPTEA SĂ SURPA...”

Bucureștii au ars mereu, tot din an în alți ani, pe neștiute, cum vine sfântu` Casian. Nu lua foc cu bucata, șandramaua lui nenea cutărită ori prăvălia lui neica nimeni: se-nflăcăra câte-o mahala întreagă, cât ai zice pește! Maghernițe din lemn, în bătaia vânturilor băragane, mai uscate decât suflarea buimacă a pustiei, hanuri din trunchi de tisă și de gorun, curți boierești, numai nuc uscat, cum să nu se aprindă? Izbucneau în flăcări toate, deodată, parcă vorbite, mistuindu-se până la temelie în câteva clipe. N-aveai nevoie de foișor de foc ca să vezi pălălăile luminând văzduhul! Jegăraia ținea cât ținea vântul, zile, vai, nopți, se pârjolea după cât vroia necuratul: târgul tot, pe jumătate, pe sfert sau numai câte o mahala.

De la o vreme o mai răriseră cu lemnul. Pe la 1920 erau vreo zece fabrici de cărămidă-n București. Numai în Tei, între Floreasca și Colentina, erau trei: Tonola, Lupescu și Tănăsescu. Mai era în Cocioc o anonimă cu bănet purcoi (ca anonimele!), era Flacs, în Dudești, în Giulești se-nstăriseră Dumitrescu și Neacșu, iar în Grivița, lângă rafinăria Steaua Română, cocea lut societatea Cuțarida. Cei mai mulți erau însă la malul gârlei, în jos de podul Mărășești, lângă Abator, spre pușcăria statului, Văcărești. Toată ulița – și scurtă nu era de fel – se chema Cărămidari! Vă dați seama cât se construia în București, la anii aceia?

Dar tot dădea pojarul peste oraș. Nitam-nisam, se năpustea flama, întâi viclean, ca șarpele, mai apoi ca vântoasa, năruind și măcinând totul, până

la rădăcină. Zid, fier, lemn, ce găsea în cale. Din cauza asta, pompierii erau mulți și bine înzestrați, să poată socoti pagubele...

Se-ntorceau românii, căutau prin jariște, se căinau, zideau iar. Altă casă, tot în locul ăla. Că așa-s învățați bucureștenii: dacă nu-i foc, vin apele mari și dacă nu-s ape tulburi e vodă nebun ori se cutremură pământul, se prăvale-n praf juma` de oraș, Doamne ferește! Dacă nu-s astea, e secetă, dogorește soarele de-ți fierb creierii-n cap și se zerește vinul, ori e iarnă grea, cu viscol, cinci luni, cât să se isprăvească făina de la rezervele statului. Că-n Bărăgan te poți bizui pe multe și nimic nu lipsește!

Numai că bucureșteanul rabdă, plânge, suduie și-și ridică iar casă, tot pe locul ăl vechi, imediat după ce răul s-a mai îndepărtat. Oricât de lovit și de călcat de rele ar fi, de plecat, sigur nu pleacă. E prins aici, de târg, de Dâmbovița, cu un lanț nevăzut, l-a cetluit de Calea Victoriei un legământ nerostit, dar puternic, parcă-i ticluit în sânge. Nu se mută la Brașov, unde nu-i viitură, nici secetă, nici cutremur. Poa` să și moară, ce să caute el în provincie? Dacă e să plece, pleacă la mai sus (nu la mai bine). Ați auzit de bucureștean care să se mute din București altundeva decât la Paris, Roma sau New York?

NEOBIZANȚERII

Citat dintr-un clasic: "Începutul de secol XX aruncă o pânză colorată, un neașteptat vâl fermecat peste București. Orașul se umple de case împodobite pătimăș, de zidiri acătării, palate de basm în toată puterea închipuirii, alcătuite complicat din turnuri și cerdacuri, scări și pietrării arcuite și bibilite. În contrast cu tendințele cubiste și academiste ale epocii, noile construcții – florale, gingașe, din cărămizi aparente și țigle glazurate – cultivă ideea unui «Bizanț după Bizanț».

E astfel continuată opera prințului Brâncoveanu, renașcentist iluminat, protector al artelor. Numeroasele sale ctitorii impuseseră deja o arhitectură originală: ornamente sculptate, pictură murală, piatră îndelung finisată după model venețian, bolte și arcaturi în mâner de coș, intrări spectaculos împodobite și verande vaste. O fantezie decorativă dezlănțuită în arabescuri senzuale. Noile zidiri confirmă, polemic și triumfător, stilul brâncovenesc ca pe o viziune a arhitecților valahi.

Îți încălzește inima de patriot să vezi că, în mijlocul năvalei de francezi înălțând zgârie-nori, bulevarde neorenașcentiste, edificii baroce, neogotice, neoromantice, în NeoBucureștii noștri dragi înflorește totuși și o arhitectură neomuntească (dacă nu chiar neoromânească), combinând tradiția brâncoveano-bizantină cu casa țărănească, decantată și stilizată, cu stilul simplu și elegant din Câmpia Dunării. Nasc și la Polizu oameni!"

TÂRUL DE GLOABE

Căii au rămas stăpânii Bucureștilor până spre 1930, făcând casă bună cu zgomotoasele automobile. E drept, echipajele strălucitoare, caleștile aurite dispăruseră în fumul de eșapamente și coșuri de locomotivă. Dar nu ți-ai fi putut închipui urbea și strada mare fără birja cu doi trăpași și surugiul cocoțat pe capră, fără tramvaiul cu mârtoage urcând agale Dealul Spirii, pe Uranus, până hăt, la Fabrica de Frank-cafea, ori fără chirigii oacheși, ziși și „prahoveni”, rânduiri cu căruțele și gloabele gubăvite de foame în gărilile Filaret și Obor, fără cotișii adastând pe cheiul gârlei, în vadul de toamnă, când începea cupeția nebună prin piețe și scârțâiau chervanele de dârdora mutatului (bucureștenii se mută în septembrie-octombrie, așa cum alții își culeg via sau se-ntorc din vilegiatură).

Ba, încai dacă te-ncumetai mai pe margini, unde vremea zău că nu trecuse, îți tăia calea câte-o teleagă cu măgăruș, semn rămas de prin cuprinsa secetă osmanlâie și de prin alte anevoințe balcanicești (altădată mult mai întinse decât vă e a bănui dumneavoastră astăzi).

Orașul putea încă țărănește, a pișat de iapă și a baligă, a sudoare de ghipcan. Se auzea peste tot pleznet de bici și sudalmă grea, birjărească, de! Muscalul își povestea, dacă erai destul de cherchelit ca să urci cu o sticlă de trăscau lângă el, drama lui de boiernaș alungat de bolșevici de pe moșioara lui din stepă, de lângă telegarii lui cu stea în frunte. Domnii însă, n-aveau timp de predmetul altora, le aveau pe ale lor. Împungeau spatele mătăhălos

cu bastonul – doamnele își foloseau delicat umbreluța de mătase – și „La bulivar, birjar!” Trăsura pornea în trap cuminte, aromitor.

Dacă erai mai puțin cuprins, luai tramvaiul. Stăteai în spate, pe platformă, sau în față, pe scară, la aer, vedeai lumea... Vizitiul troiceii frâna unde-i cereai, fierătania scârțâia cumplit, sirepii nechezau, proptindu-se-n copite, afla toată ulița c-ai ajuns acasă.

PRĂVĂLIE CU CÂRCĂ

Ambulanții. Un viscol, stol de poporani fără nume. Toți îi strigau după îndeletnicire. Până și nevestele. Umpleau zilnic, negreșit, străzile, gangurile, grădina Cișmigiu și răspântia lancelui! Nu erau trecători pe ulițe câți „negustori”! Colindau urbea iavaș-iavaș, jumătate oameni, jumătate flecuștețe. Nu le plăcea târgoviștea, piața, hoinăreau sarta-ferta prin mahalale, adastând pe unde se strângea sărăcia cu lustru, adicătelea pe la capul Podului Izvor, pe sub Mitropolie și pe Calea Dudești... Vântură-lume de nevoie și coate-goale de ursită, bântuiau cheiurile Dâmboviței, băteau din ușă-n ușă, călcând lelea calea cea mai lungă dintre Văcărești, Târgul Moșilor și Drumul Sării. Complicatau cu sergenții de stradă, servitoarele și feciorii în casă, se dușmăneau cu încasatoarele, câinii și tarabagii.

Teleleu Tănase însuși, cu zestre de nichipercea! Nu umblau numai pe jos, ci și cu șoalda, aținând calea celor slabi: pofticioși, naivi și dactilografe. Turuind ca o moară stricată, își laudau marfa de doi bani de parcă ar fi fost mărgăritare! Treanca-fleanca mere acre, îi uita Dumnezeu amețind vreo megieșă mai înceată de pătrundere, încredințând-o cu leacuri ce vindecau durerile de lingurică, suferințele-n amor și bătăturile. La scorneli erau tari, și la fugă, când simțeau venind rondul vardiștilor!

Ce vindea și ce cumpăra coropcarul? Orice. Ziare, floricele, gaz lampant, covrigi, pământ de flori, baloane, scatii, porumb fiert, fiare vechi, castane coapte, găleți zincate, rahat cu apă rece, bijuterii false, umerase, semințe

prăjite, putini și butoaie, lălăieli de inimă albastră, pepeni, fluier, pește uscat, lemne de foc, fructe, preșuri, animale vii, abajururi, cazane de țuică, scoarțe oltenești, legume, haine vechi...

Ce știa face tălpașul? Orice! Punea geamuri, prindea botgroși, cânta fals, lipea tuciuri, lucra în argint, la vedere (îi vezi și acum pe la gară, înconjurați de gură-cască, robotind în valiza plină de inele și scule misterioase), cântărea dame, ascuțea brice, desfunda hornuri, cumpăra țoale („haini vechi cumpăr!”), spoia tingiri, fotografia la minut...

Telali, bragagii, zlătari, marchitani, sacagii, mămulari, gabroveni, păsărari, geamgii, plăcintari, lemnari moți, „ziariști” (fără vânzătorii de gazete, urbea nu era urbe), spoitori, flașnetari, salepgii, rudari, cioplitori sași, cavafi, cobilițari, zarafi mărunți, simigii, coșari, dârvari, țigănci la ghicit cu pruncii în săhăidace, ciurecari, căldărari, iaurgii, tocilari, fotografi...

O hoardă pedestră, plină de cerbicie, în mișcare permanentă, carne și sânge de tun pentru mofturile și nevoile orașului, clucerii dar și cârciogarii urbei, mai toți suferind de trânji și de rărunchi, beteșuguri de drum lung. La concurență cu un potop de care, căruțe, cotigi, harabale, cărucioare, teleguțe, pline cu de toate, străbătând orașul cu uruit continuu. Aceiași oameni, aceleași mărfuri, dar ... „călare”!

„ADRISANTU' CUNOSCUȚ!“

A ltcândva șaftalăul, brânzarul și iaurgiul erau ca poștașii, oameni de bătătură. Îți aduceau comanda la domițil (adrisantul cunoscut!), pe abonament. Pe lângă brânza de Brăila (împestrită cu cernușcă bună), lapte și iaurt sau alte covăseli, în ogradă-ți veneau zilnic șvancă și zer acru, să-ntărești orătăniile, odraslele, mâțele, bărbatul și ce alte dobitoace mai ține o cucoană primprejurul casei.

Dacă erai bucureșteancă sadea, așadar de neam bănuielnic, serviciul ticluia finețuri pe măsură: îți aducea cioporul drept în fața porții. Lăptăreasa ostenea de mulgea la bună vedere, iar tu, femeie năzarnică, rămâneai încredințată, nu-i așa, că laptele nu-i chiar trezit și nici nu ți-a biruit nimeni caimacul de pe oale!

ZAI AFET LA BOTUL CALULUI

Cichirgii, halvagii, ciurecarii și simigii hrăneau orașul. Dis-de-diminează, când cădea din tramvaie nor de surtucari și lucrători, trimiteau jupânii armie de băietani cu tablalele și sforile pline taman în fața regiilor și fabricilor. „Plăcinte calde!” strigau aceștia, îndârjiți, „la gogoșa-nfuriată!”, „la covrigu’ cu susan, gaura e fără bani!”, „la gogoroana, neamule!”, „Halva cu nuci, s-o dai prin buci!” (e de presupus că se începea cu bucele obrazului). Conțopiștii și calfele, lunatici de somn, veneau întins, trași de foame ca pe sfoară.

Până la al doilea conac, cel de după nămiezi, năimiții împânzeau orașul. Umblau creanga prin târg, care-n Cișmigiu, care pe bulevard, în stății, care taman la șosea, vânzând, în triumf, vezi bine, dar cu dever mai mic, ce rămăsese: simigiul, năpușani mari cât ditamai colcovanul, răsuciți bucureștenește într-un fel de opt, dar și legături întregi de covrigi buzoieni, rotunzi și subțiri, plăcintarul merdenele cu carne, ciurecuri calde și ghismani cu smântână de bivoliță de la Măgurele. Ucenicii cichirgiului întindeau pe foaia de ziar „bigi-bigi”, „gloanțe”, „boambe”, gogoșele, ciuci și pancove bănățene (ultima modă în oraș), și te tratăriseau cu zgronțuri de zahăr candel, alviță cu nuci și acadele. Mă rog, cofeturi...

Halvagiul ținea, ca turcul, bre, rahat lokum, sugiuc de Silistra, baclavale și sarailii. Câte o jimblăreasă venită de la țară își încerca norocul cu ce știa ea coace mai bine: colăcei, poponeți și moșiori, zitie troască, numai

coajă, și pârcani rumeni, ba chiar și băbușoare drese ca acasă, cu casia. Și mergea negoțul, cădeau și acestea, fulgerător, pradă foamei celei mari a bucureștenilor.

Apoi scăpăta soarele și ieșeau românii de la slujbe. Se umplea strada de omenet. „Comercianții” alergau să-i întâmpine, le ațineau calea ca fiarele, le-ncurcau picioarele. Bieții simbriași nu rezistau, ronțăiturile costau doar câțiva bănuți. Luau câte ceva, să-și înșele foamea până venea tramvaiul... Păi cum? Cina și căsuța cu zorele erau încă departe...

TROC ȘI TROACE!

Criză teribilă, mon cher! Râde lumea de leu ca de mășcările lui Ionescu! Ieri, 3 lei chila de cartofi, mâine 2 lei o gutuie! N-auzi pe un' te duci decât de chesat ori curbe de sacrificiu! Care nu-s mofluji îs faliți și care nu-s pe drumuri îs suprimați! Nu-i tei-belei, ci belei-tei! Nici nu mai știi pe ce lume să trăiești... Se duce omul la lucru dimineața, asudă de se îneacă cu simbrioara lui, iar la prânzișor, târla-mârla, află că-i pe uscat. Șef la șomerie! Să înnebunești nu alta!

Asta e, când n-ai ce-ți trebuie, te duci pe cheiul gârlei, cu ce ai! Doar n-o să stai să mori de foame! S-a-ntins talcioc de caracașicuri și țorțoboate pe toată Dâmbovița, de la Elefterie, ehehei, până la Piața Mare, dincolo de Podu Izvor, taman lângă fosta prăvălie de țoale vechi, botezată Taica Lazăr! Acolo, în calamandros, orice are valoare. Orice, în afară de leu.

DIN DOASCĂ-N DOASCĂ!

N-au făcut prea mulți purici anticarii pe malul Dâmboviței. „Nu se cade”, și-o fi zis ocârmuirea, filotimă și înțeleaptă cum o știm, „să dospească spiritul în ciochelcii puturoase! Cum o să lăsăm noi, aleșii obștii, să se-ntindă învățătura neamului prin unsori și usturoaie, ca dăraburile de mămligă?! Nu putem îngădui ca scrisa lumii întregi, unde e adunat atâta amar de înțelepciune, unde e însăși luminarea prin seculi a seminției noastre, să se sleiască dimpreună cu mezelicuri și șacamele!”

„Păi în buchea cărții e puterea și virtutea de mâine a țării!” e cu puțință să fi cuvântat, cu mare folos, dregătorii. „Și numai prin știință, prin artă, prin terfeloage propășește o națiune!” s-or fi auzit glasuri limpezi în sfatul cel mare al pământului.

„Nu cu labe păroase de fiară, ci cu puterea minții își rânduiește societatea năzuințele! Glagoria îndrumă glia și norodul spre belșugul de bucate, spre moral, spre fabrici înfloritoare și dreaptă judecată, spre toate bunele deprinderi ce sunt de trebuință în desăvârșita modernitate!”

Unii dintre domnii miniștri, mai aprigi, mă gândesc c-au și strigat: „Asta-i malversațiune și tartuferie, e urzeală împotriva viitorului! Cum ar fi să pricinuim noi, chiar noi, fruntea și fala țării,

părteni la creșterea slovei, cât de mică stricăciune zilei de mâine? Ce vor zice urmașii noștri, progenitura noastră dragă, dacă va fi să le vătămăm cu bună știință, zorii occidentali către care au apucat?"

„Tăgadă! Noi, gospodarii ocinei strămoșești, nu vom arunca asupra poporului și stării noastre așa nășărâmbă!” poate că s-o fi semețit, cu folos, ceva guvernant mai înfipt. Drept care, iute de mână cum îi stă obiceiul, stăpânirea cea plină de har i-a și ridicat cărții mândrețe de lăcaș. Anticarii s-au mutat, cu tot avutul, împreună, în casă nu numai nouă, ci și încăpătoare.

De atunci încolo, bucureștenii toți – cetitori, elevi de gimnaziu, casierite, liceeni îndrăgostiți, studenți, popor, dascălime – au știut unde să vină, să afle lumina cu preț eftin și, într-o zi excepțională, care ținea din... 20 până în 27 mai, rabat de 20%.

CUSUTE CU AȚĂ ALBĂ...

Pe lângă hanțe, anticării, mezelicuri și orice mărfușoară de strânsură, pe cheiul vrăjit al Dâmboviței se neguțau și scoarțe oltenești... Dar ce scoarțe!

Încerc s-o zic mai cu fereală – deși simt cum mă înec în naționalismul meu zemos și gazetăresc, cum mă prăbușesc sub o peltea inacceptabilă de salamalecuri tricolore (ce-am zis?): moșmondite și piculite ca un hagemiş de Şiraz, bălțate ca o pătură Navajo, neașteptate și explozive ca o colecție de poncho-uri mexicane, boccele turcești și checele africane, țesute din lână pestriță de felendreș, ca un svetăr finlandez, originale ca o invențiune brevetată de premiul Nobel, unde-s, dom'le, totuși azi, scoarțele?

Ce văd în poza asta de acum optzeci de ani nu mai văd și nu mai găsesc nicăieri, de cincizeci! Muică, adormirăți pe capodopere mondiale, și le dosi careva!

STATU` DE FLORI

Pe Dâmbovița, dacă spui florăreasă auzi țigancă și vezi...Bucureștii!

Multora li se pare o vietate bizară, născută de noroiul sălașelor, praful mahalalelor și suspinul arnotenilor. Un fel de sirenă de Colentina: de la brâu în sus balaoacheșă cațabaie, de la buric în jos bidinea înmiresmată de flori, întinsă nemăsurat peste lume.

Pe lângă că-i răspândită, văleleu, mai ceva ca gropile-n asfalt, florăreasa bucureșteană e și cel mai nemișcat lucru din urbe (unii zicând c-ar fi o formă de relief). Unde o lași acolo o găsești (chestia cu „se mută ca țiganu` cu cortu” e din altă șatră)! Nu-i răscruce-n târg să nu fie smălțuită cu o căpiță de flori, împodobită pe mijloc cu o frumusețe smeadă și amplă, tolănită pe un milion de fuste peștrițe.

Bucureștenii află că-i primăvară dacă văd ghiociei, narcisele și toporașii culcușiți bulbuc în jurul pirandei, la colț de stradă, și se-mbracă de iarnă când nu mai văd căpița de crizanteme cu cap înbăsmuit de la Universitate.

La răspântiile vechi ale târgului, acolo-s vadurile ei: Mântuleasa cu calea Moșilor, grădina Gramont, ori unde dă Rosetti în Polonă... Din primăvară până-n iarnă, zi ca și noapte. Nu știi când mănâncă, nu știi dacă bea apă sau se ușurează vreodată. Înconjurată de maldăre de flori, ca de o coroană princiară, balabusta de florăreasă e cariatida noastră balcanică... Chipul și răsfățul târgului.

Sunt dinastii, nu familii. Stirpe exclusivă de femei. Florarul nu există, e o umbră: îl vezi doar întâmplător, în trecere, furișându-se. Țâncii tucirii sunt parcă fete toate (se jura un zăbăuc că a văzut el: când sunt mici sunt băieți, când cresc se fac toți fete!).

Își predau una alteia papornițele cu trandafiri ca pe un sceptru.

Buna de rădăcină, întemeietoarea, muma tuturor, probabil una din primele roabe eliberate de mănăstirea Plumbuita sau Văcărești, a-nceput de a vândut stânjenei de baltă pe Podu` Mogoșoaiei, la locul unde se întâlneau căile Curții Vechi cu drumurile palatelor dinspre miazănoapte. Apuca câte o mahmudea din goana rădvanelor, vedea pe vodă...

Boscăria e că nu-s grădinărese, ci negustorese. Cumpără florile! Duduița înmănușată din poză și din 1925 aude același lucru pe care l-am auzit și eu, la rândul meu, și-l vor auzi toți, milenii de aici încolo: „Mai jos nu pot, chera, atâta mă costă pe mine!”

BILETE DE PAPAGAL

La început au fost separate, bilete de papagal și flașnete. Nu prea ieșeau socotelile, pospaiul îl luau sergenții de stradă, la ei era puterea. Atunci s-au unit, au fuzionat, pasămite, hazard și muză, papagal și muzică. Flașnetarii cu păsărică vorbitoare și-au împărțit orașul, străzile, piețele, care din codoșeli la secția de poliție, care după snagă și pârtag. În 1928 au fost și încăierări, caterincă mare (cum altfel?!), mai ceva ca la calicii din gunoaiele Rahovei. S-a scos din cazărmile de pe Ghencea regimentul de ferentari, a făcut bivuac pe malul Colentinei, zburau penele bietelor păsări! Cine a prins vad, a prins și cheag, și-a luat căruț, să nu mai poarte povara sculei după gât. Cine nu, s-a plecat și s-a hârbuit în continuare sub greutatea mare a artei ambulante.

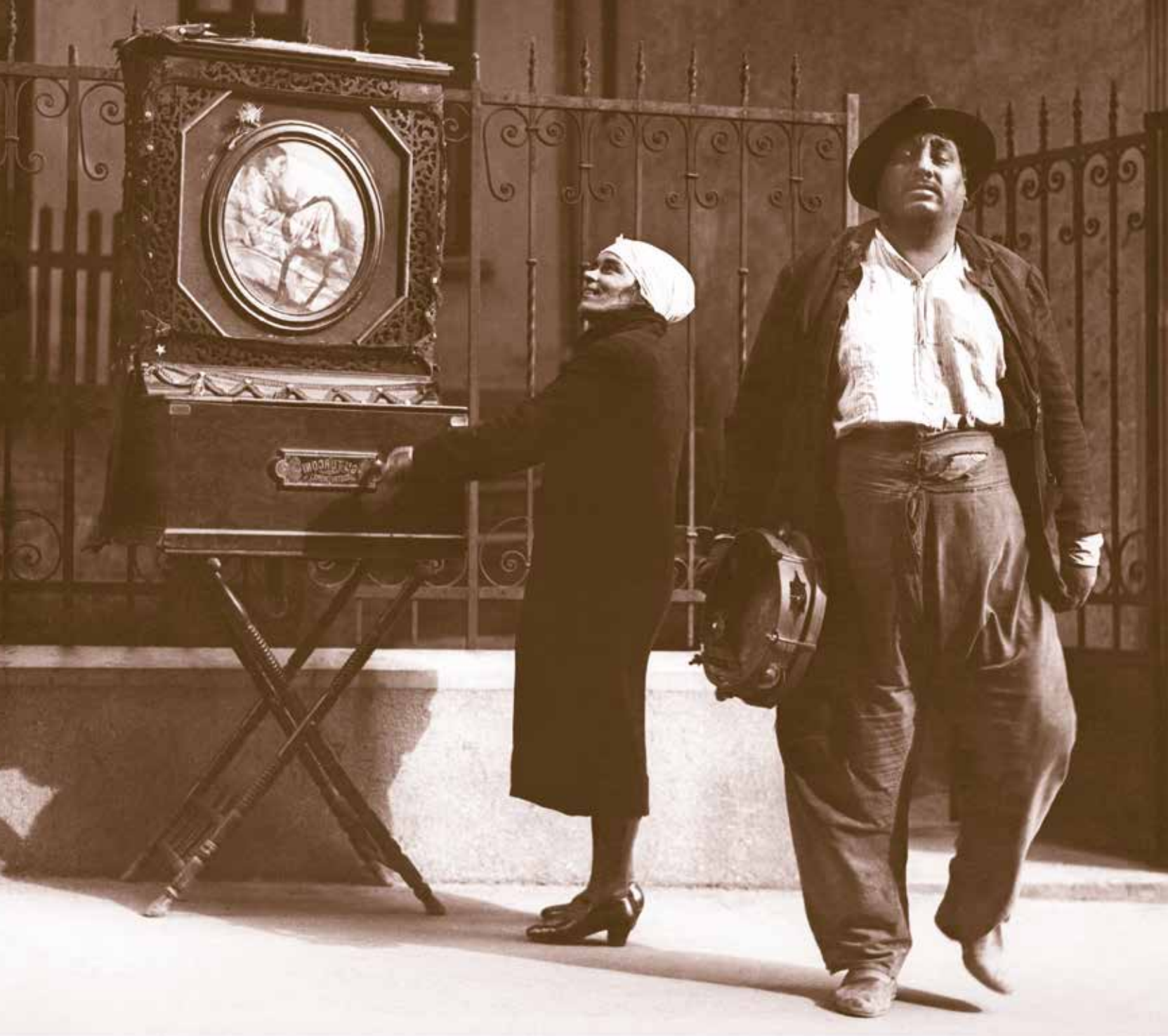
Flașneta, zisă și orgă de Barbaria, învârtită încet, a împânzit cu muzica-i tristă și dogită întregul oraș. O muzică ciudată, venind și plecând, aceleași valsuri sfâșietoare, aceleași romanțe la modă, adunând pe pierde-vară la răspântii. Nici mușteriii nu lipseau. Cine n-ar voi să-și afle norocul și viitorul? Mai ales fetele de meseriași din Vergului, din Dudești și din Domenii, domnișoare de măritat care visau un prinț de dincolo de barieră, un contabil cu garsonieră într-o casă de raport de pe Brezoianu, sau un angloaiat cu chițimie în Popa Nan.

Pentru câțiva leuți, papagalul, pe numele lui Costică sau Rodolfo, în funcțiune de ambiția și cultura posesorului, extrăgea planete norocoase, făgăduind mereu domni cu țilindru și bănet purcoi, noroc în amor și întâlnire cu chezășie. Fata țipa, înnebunită de fericire, minavetul uruia un fel de muzică, dăulată de

prea multă folosință, romanțele păreau și mai ruginite. Câte un lucrător la Atelierele Centrale ori o calfă de la Garajele Leonida, ieșit în târg să-și audă pantofii cu scârț, dorea să afle dacă scapă de cătănie bând oțeturi și zeamă de alămâie. Papagalul și caterinca îi promiteau mereu aceeași damă brună și înzestrată, pe nume Lica, la drum de seară, în casa sufletului.

O duceau ceac-pac și de azi pe mâine. Într-un târziu veneau războiul și bătrânețea. Și dispăreau, și orgă barbarescă, și papagal, și căruț, și bătrân ambulant. Nimeni, nici măcar minavetul, nu prevăzuse pensii pentru flașnetari.

POSPAIUL ȘI SPOIALA

O ploșite și ocrotite – de bună seamă – în poala Sfintei Paraschiva, chivuțele se trăgeau din neamul azi dispărut al ȝiganilor zugravi (mari meșteri, păcat că s-au băgat alții peste ei, furându-le mana, dar nu și priceperea). Luaseră obicei de se înșirau dis-de-dimineață pe borduri, cu bidinea-u-n băț, așteptând să vină oarecine, să le „cumpere”.

Venea mușteriu să aleagă, ca la piață. „Ia-mă pe mine, boierule, săru-mâna, hai, că ești mișto!” se gudurau în cor, gălăgios, stăncuțele. Boieri erau toți în gura lor, dar numai cei cu baston, mitt stock, aveau dreptul și la respect.

„Boierul” își socotea ȝiganca după bulendre și căutătură, să fie curățică și mai de încredere, se tocmea și gata. Spoitoarea își aduna catrafusele și o lua la picior, după jupân. Ajungea la casa omului. Casă? Vai de capul ei de coșmelie, cine ar fi dat cu var o căsoaie de negustor sau de evghenit? Spăla pereții hardughiei, văruia, primea tain, simbrie, ceva boarfe vechi și pleca pe drumul ei, spre sălașul din groapa de sub mânăstirea Pantelimon (nu erau șătrance chivuțele, aveau șandrabulia lor de chirpici, pe mal de mlaștină ori de colentină). A două zi, în zori, amandea la piață iar!

Târgul, zic eu, le e dator și azi. De multe boleșnițe și prăpădenii au scăpat Bucureștii mulțumită chivuțelor! Păi câte molime nu s-ar fi întins ca pecinginea, ca pospaiul, dacă n-ar fi dat ele cu var peste lume!?

PRAGUL

La ce se poate numi, în toată puterea cuvântului, un pat ocupat! Poza e făcută la azilul de copii găsiți, ziși și „botezați de prag”. Asta pentru că mamele, aceleași de pretutindeni – fete prihănite, neveste părăsite sau pustiite de sărăcie, făpturi rătăcite – își lepădau pruncii pe praguri de biserici și case înstărite, ori chiar direct, pe prispa așezămintelor spitalicești și filantropice.

N-am știut niciodată cui își încredințează bietele femeii țâncii în acel moment. Proniei, instituțiilor, omenirii întregi?... Sau se desfac de sine, lăsând acolo, în urmă, la intrare străină, totul: iubirea sau mișelia, dacă asta o fi fost, plăcerea cărnii și durerea pântecului, porunca adâncă a firii, menirea? Și dacă mor așa, cum de reînvie?

LICĂR SCURT

Mă las dus de valul idilismului – bunicul meu mă suspecta, și nu chiar degeaba, că plâng la filmele indiene și la defilări – și-mi zic: mări, dar pruncul ăsta pare foarte fericit în papornița lui! Cele două tălpi goale și smolite îl ocrotesc cu adevărat, cele două lăboaie par s-apuce zdravăn, și de o parte și de alta, hățurile vieții lui. Clipa, măcar ea, îi e prielnică!

POMADA DINAINTE DE URGIE

A păreau mereu idei noi: sănătate prin mișcare, spirit olimpic, igienă. Primăvară-vară, pe străzi se făceau razii sanitare, potere în toată regula, cu jandarmi înarmați și bărbieri militari de la regimentul spate. De te prindea îngălat, cu chica țurlu-burlu printre lindini, vai de capul tău, te tunde pe loc, chilug. Iar după ce te chelea, în loc de odicolon, te stropea de sus până jos cu otrăvuri, verde de Paris sau alte născociri dăunătoare.

VÂLVE NOI

Altă meserie nouă: canalagiul! Gata cu boccii. Harabaua și șanțurile scurgându-se în haznaua spurcată a Gârliței nu mai aveau căutare! După cum arată meșterii încopciați – cu „șoldare” și chipie pricopsite, cu felinar „rece”, invențiune americană – dar și fortificația de beton ce-i înconjoară, ai zice încrezător că scursurile Bucureștilor s-au distilat, de-acum se vor pierde, limpezi și salubrizate, într-un modern viitor industrial.

CE BINE SE PETRECE!

Zăboviți asupra acestei poze: ar putea fi sfârșitul unei povești începută acum șapte-opt seculi.

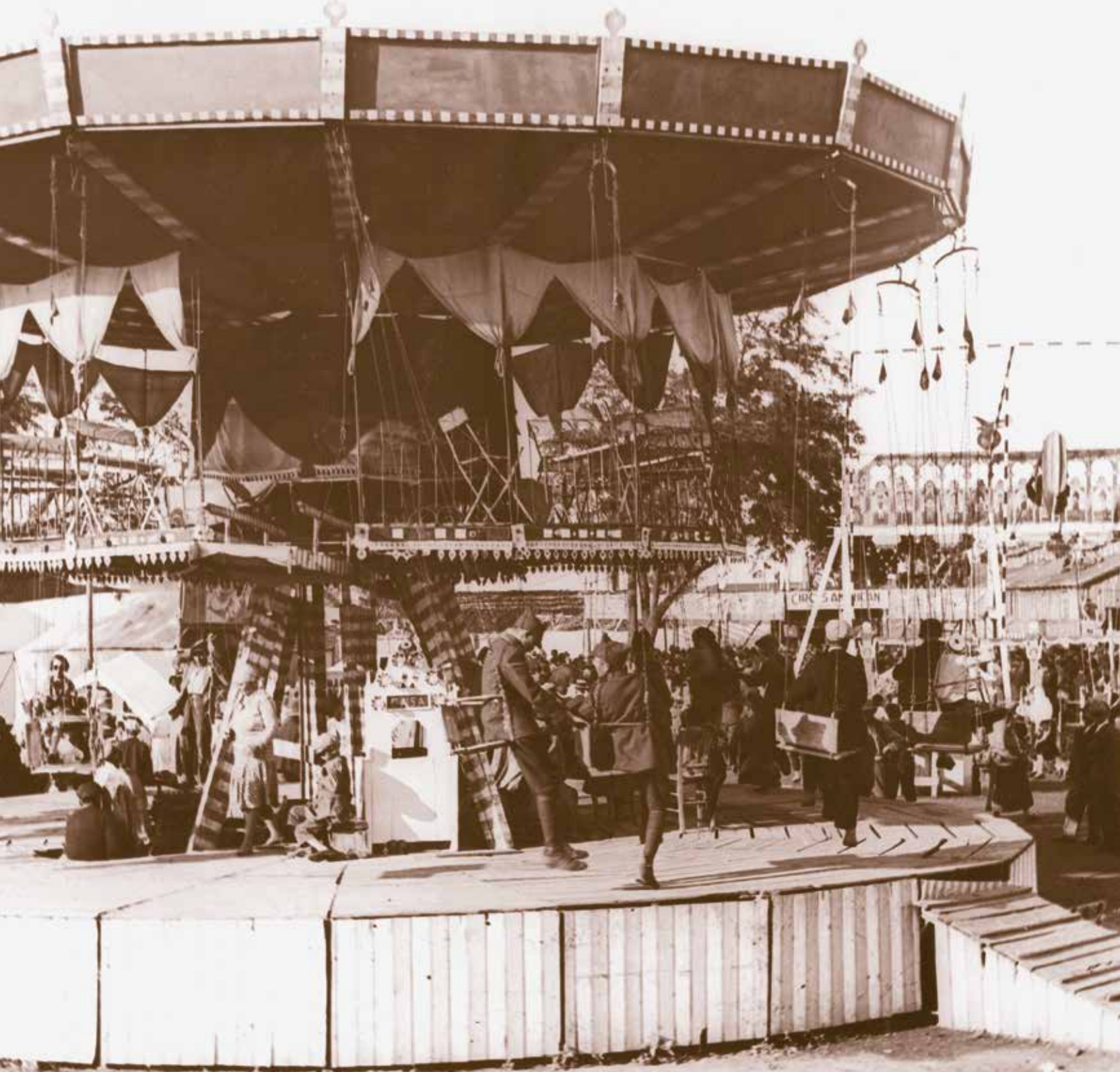
Să mă deslușesc: după scrisa unora, cam obrăznicuță, s-ar putea ca Bucureștii să-și datoreze existența unui obicei arhaic, Moșii. Bănuiala domniilor lor este că, la leat una mie două sute și un câh, așezările de pe Dâmbovița, numeroase și înstărite încă de pe atunci, își dăduseră mâna și întinseseră, din primăvară până-n toamnă, îndătinatul târg de Moși. Lucrarea, proțăpită la loc deocioabe, chiar între apa Bucureștioarei și malul lacului Șuțu (în hotarul de acum al Spitalului Colțea), s-a dovedit bună, întemeiată, îndemnând domniile muntene să ridice cetățuie, spre a ocroti aceste sate megieșe și a vămui neguțătorii străini, strânși din toată Balcania și Evropa. Așa, zic`mnealor, cei ce se avântă unde-i lunecuș, să fi început orașul. Mă rog!

Mai apoi, de răul caselor, cică târgoviștea s-ar fi mutat la larg, întinzându-se pe pârloaga unde ținea lumea obor de vite, lucru rămas neschimbat până la năvălirea hoardelor bolșevice.

Orișicare le-ar fi fost povestea, Moșii ajunseseră, încă acum un veac, raiul negoțului și al distracției populare: mii de precupeți în toată ziulica, nămol de produse, zecii de mii de mușterii ori gură-cască veniți în priveală. Găseai ce nu-ți trebuia, luai ce nu-ți trecuse niciodată prin minte.

După drum lung printre coclauri, pe Calea Moșilor (păi cum!), cu tramvaiul

sau cu droșca, ori moș Tăgârță pe jos – ce, pingelele nu-s bune? – ieșeau din urbe prin Bariera Moșilor, bineînțeles, și gata, dădeai în maidanul Târgului. Părea mai mare ca orașul, nu-i bănuiai marginile. Avea și un soi de împrejmuire, cum nu: curțile chiristigiilor la miazăzi, Grădina Heliade și gara la răsărit. Dar nu le vedeai de tiribombe și lanțuri, de scrâncioburi, de roata cea mare, de scânduri înțesate de caraghiozi și pehlivani.

Dar mai ales nu le-ai fi putut zări de-mbulzeală. Era talabă de mulțime! De tot felul și toate stările. Ca la iarmaroc! Aici nu erai pe Calea Victoriei, să vină numai cine are bulendre de neamț și purtări bune, de franțușcă. Aici era bâlci, dom`le, venea tot omul, și nădrăgarul și poporul, cu ce straie și interes avea fiecare.

Și venea pulbere de norod! Puhoi! Te călcai în picioare, om pe cetățean și opincă pe vlădică. Fiecare cerceta târgul, pe-ndelete, ca și cum ar fi fost al lui. Care venise-n cupeție se-nghiontea cu ăl de venise să petreacă, și nu lăsa nimeni de la el.

Zarvă mare! Ba mărfuri de toată mâna, ba, scuzați, distracțiuni! Lume multă și bălțată! Ringhișpilul de la Viena, fluierături și îmbrânceli, Foto Veneția, bazarul dobrogean! Foto Georgescu, că-i mai efin! Odoare sfinte, panarama, mireni, țânci, pungași droaie, venetici, țărani mulți, peste poate, căuzași rătăciți, felurind fiștecare, neveste la un pas în urma `mnealui, umbreluțe puține, jupâni destui, drăcuială, arșiță, donșoare de mahala, dirmele colbuite, gene-ncondeiate, școleri, tarabe cu hapuri, distracții americane!

DATUL DE SĂNĂTATE

Șcânciobul și parașuta nu erau de petrecere! Erau de leac! De cum se apropiau Păresimile, valmă de popor, zdraveni și betegi – cine se mai uită la d'alde astea?! – mușuroia tabla-bașa în ȚiuȚiuluș, „cărându-se” în sus și-n jos pentru câștigare de sănătate.

Vârtejul se rotea de la prima luni a începutului Păresimilor până la Paști. Când cobora fiecare, tescuit și zăpăcit de cap de bățâiala legănușului, era încredințat c-a scăpat de toate beteșugurile, peste tot anul.

STATUL ÎN PRIVEALĂ

Nu cutezau țăranii până pe Sărindar: ce-i aia cinematograf?! Nici măcar pe aproape, până la ateneurile de lângă Moși, din Tei și din Vergului, nu s-ar fi dus! Că nu se cade, că nu suntem pregătiți, că acolo-i loc de domni, nu-i de noi, că lasă, poate la anul...

Pentru ei era destulă minune în tiriplișca hârbuită în care zăreau, măi să fie, o carte poștală în relief, taman de pe obcine, de la Vatra Moldoviței.

Ce băsnire! Aveau, slavă Domnului, palotie ce povesti la Putna!

VENITURI

Bun, te uitați prin cătare, se-nvârtea roata, mașinărie americană: călăreții țâșneau, trăgeau pe mutește din pistoale și flinte, se prăvăleau și mureau, să zici că-i adevărat, nu alta! Ei și? Asta-i născoceală? Numai plozii și cătanele (ori câte o gimnazistă sfioasă și grăsuță, cu basca trasă pe urechi, menindu-se instinctiv singurătății), ce se mai lăsau pepeliți în șmecheria asta învechită de-a mișcatul pozelor! Nu știu dacă, în 1929, ar mai fi putut rămâne vreun bucureștean, oricât de zgâmboi, nedus la cinematograf.

Dar halimaua ținea, chilipirul tot așa! La Moși, oare câți să fi fost bucureșteni?

Să vezi minune de vitrine! te băgau în boală: îți topeau lumina ochilor și-ți zălogeau sufletul... Înăuntru, mai rău, te lua cu sfârșeală! Șicul de pe lume! Jilțuri damaschinate și cucoane aferate, oglinzi de jur împrejur, draperii de șahmarand, miroazne pariziene, besactele cu nestemate, separeuri... Aici era răsfățul și plăcerea târguitului: petreceai, nu cumpărai!

Luai, n-aveai ce face, luai și tot luai! N-aveai altcum, își dăduseră prea multă osteneală. La sfârșitul carnagiului îți făceau socoteala... Banco, îți striga ursita, Doamne apără și păzește! Erai afif! Câte un provincial venit să-și ia amantă vreo mastroacă de București – de parcă țiitoarele de la moșie nu i-ar fi fost de ajuns! – și pornit să-i facă, vorba ceea, trusoul, dădea în boala lui Calache: dârdâia și spumega pe covoarele persiene, tot citind prețaluiala și nevenindu-i să-și creadă ochilor!

LA
POMUL
LĂUDAT

PANEM? CIRCENSIS, MUSIU!

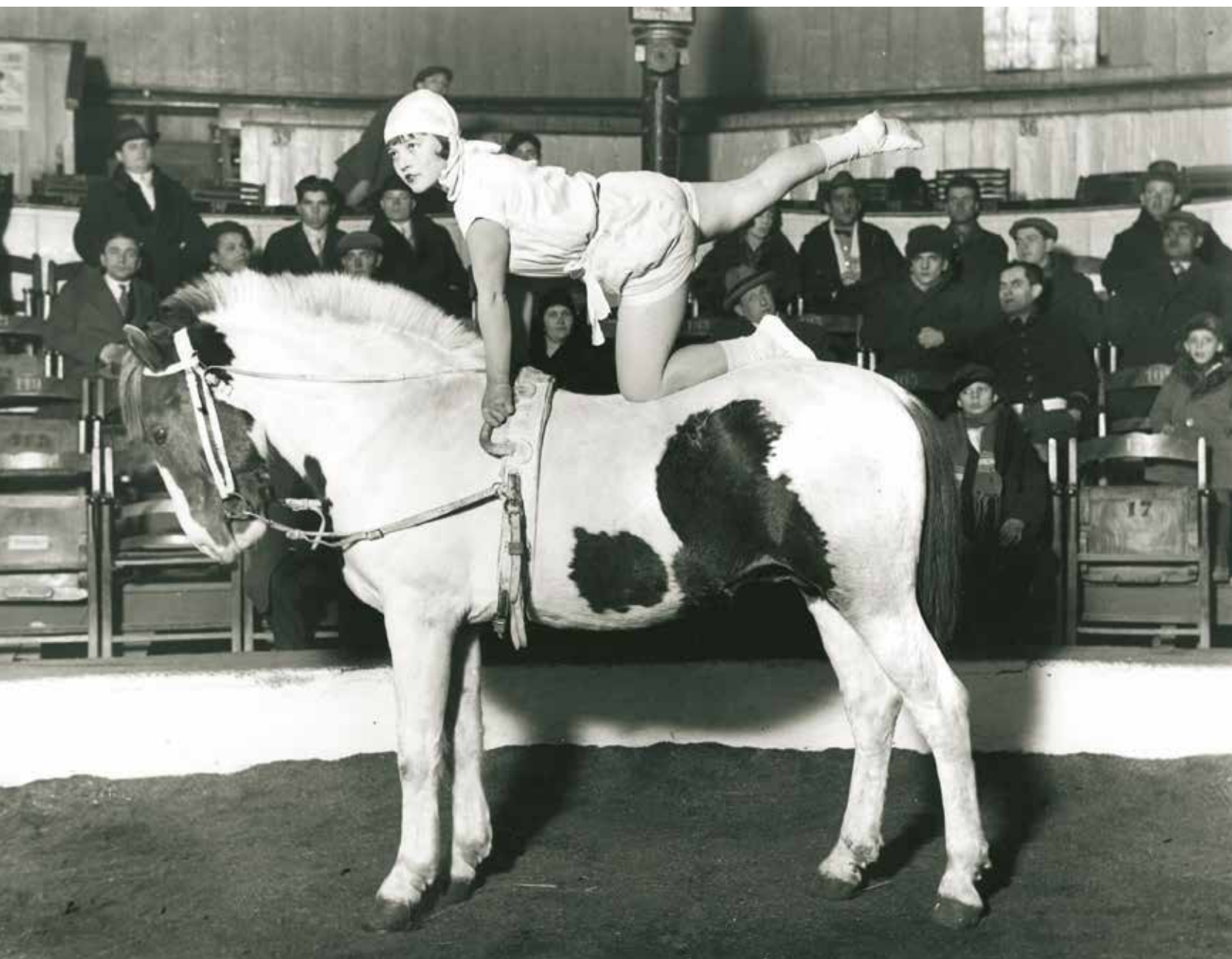
La bâlci, ca la bâlci! Circ! Nu unul, ci câte trei-patru odată. Cele mai vestite din lume: Kratejl, Barnum, Kludski, Franzini, Sidoli... De când se lăsau Moșii de primăvară – iar asta să fi fost negreșit după Baba Dochia și ziua de Măcinici – și până la Sâmedru, la Moșii de Toamnă, erau nelipsite de pe câmpul nesfârșit de la Obor (dacă vă uitați atent, undeva, departe, în mijlocul câmpiei, se zărește un tren: e oprit în Gara de Est).

Când intrau în oraș circarii, intrau, nu glumă! Străbăteau urbea toată pe papainoage, de la Bariera Griviței la Obor, cu tot calabalâcul, cu pițigăială de trompeți și fluierici, târând dihăniile-n lăntuțe. Piticii se dădeau tumba pe caldarâm, soitarii se-ntindeau la jonglerii, scălbâmbându-se și lăsând lumea să moară de râs. Parada circului înștiința tot târgul: gata, am venit, s-au deschis Moșii!

Două ceasuri umblau, două ceasuri ținea balamucul și hărmălaia. Pehlivanii săreau în mâini, fistichiu cum știau ei, boscarii ascundeau testemele de mătase și le scoteau din sânul vreunui nedumerit, spre hazul gălăgios al mulțimii. Și era mult norod pe ulițe, făcând mascaradei alai, ca la demonstrație. Ieșeau puștimea și sărăcimea, pleava nevinovată a lumii. Se hlizeau și se bucurau toți. Cum să nu te bucuri, dacă venise primăvara!?

Odată ajunși, așezau vagoanele cu menajeria și rulotele, ridicau cort și scândură, fiecare unde se-nțelese cu ocârmuirea, și-ncepeau reprezentațiunile. Zi de zi, până venea toamna. Petrecere mare, paiațarlâcuri, acrobațiuni și magie de tot soiul. Drăcăria dracului! Se strângea lume, pleava toată: mahalagii, țărănime, școlerime cu băști, lucrători. Oameni de rând, îi recunoști după basmale și pălăriile pleoștite. Rar câte o umbreluță, ori o canotieră de șafoandache, cu panglică, à la Maurice Chevalier.

Pe lângă trambuline și zburători, prestidigitațiuni și pișicherii, artiștii arenei, care mai nurliu, care mai bocciu, aveau a prezenta sforării și contorsiuni – „Hai la fata fără oase, capu-aici, cracul pe case!” – dar și dresuri de ponei și cai americani, din rasa apaloosa. Unii te vrăjeau de stăteai pe săbii, înțepenit, altul, măscăriciune mare, scotea văpăi pe gură, ca acceleratu` pe coș! Se uitau sătenii-n gura lui, nu era scorboroșit, doar ce era mai roș și duhnea a gaz.

Printre toți și toate se-mbârligau, încurcând hazos pe toată lumea, când de potlogari și năpârstoci cu felurite pozne și giumbușlucuri, hârâindu-se ca dulăii – da` numai așa, părelnic – cu muieri mustăcioase, zădărând gămani cu mușchi – „Omul de oțel, tragi cu tunu-n el!”

„Maimuțăreli”, rostea-n doi peri lumea bună, învățată la chermeze fine, la revistă, la varieteu și șantanuri, la big-band-uri. „Brava!”, „Așa mă!” răcnea mulțimea înveselită și încântată fără prefăcanie de șolticăriile, de misterele și caraghiozлъcurile nemaipomenite ale circului.

Orchestra – numai alărmărie și tobe – o tocmea fiecare la fața locului. De obicei erau băietani de la școala de fanfare militare, dar se oploșea și câte un student de la Conservator, mai lipsit, să-și adune de chiriile iernii. Isonul îl dădea nelipsitul balaoacheș cu har, înmătăsit, bătând tuturor măsura din piciorul încălțat în escarpini și călțuni subțiri, de vară, bourre de soie. Al naibii arăpoi, scârțâia din trompetă mai ceva ca Satchmo!

Le făceau prepeleac, le puneau chipiu, îi aburcau – suflă taică, tare să fie, că de bine, ne mai auzim noi!

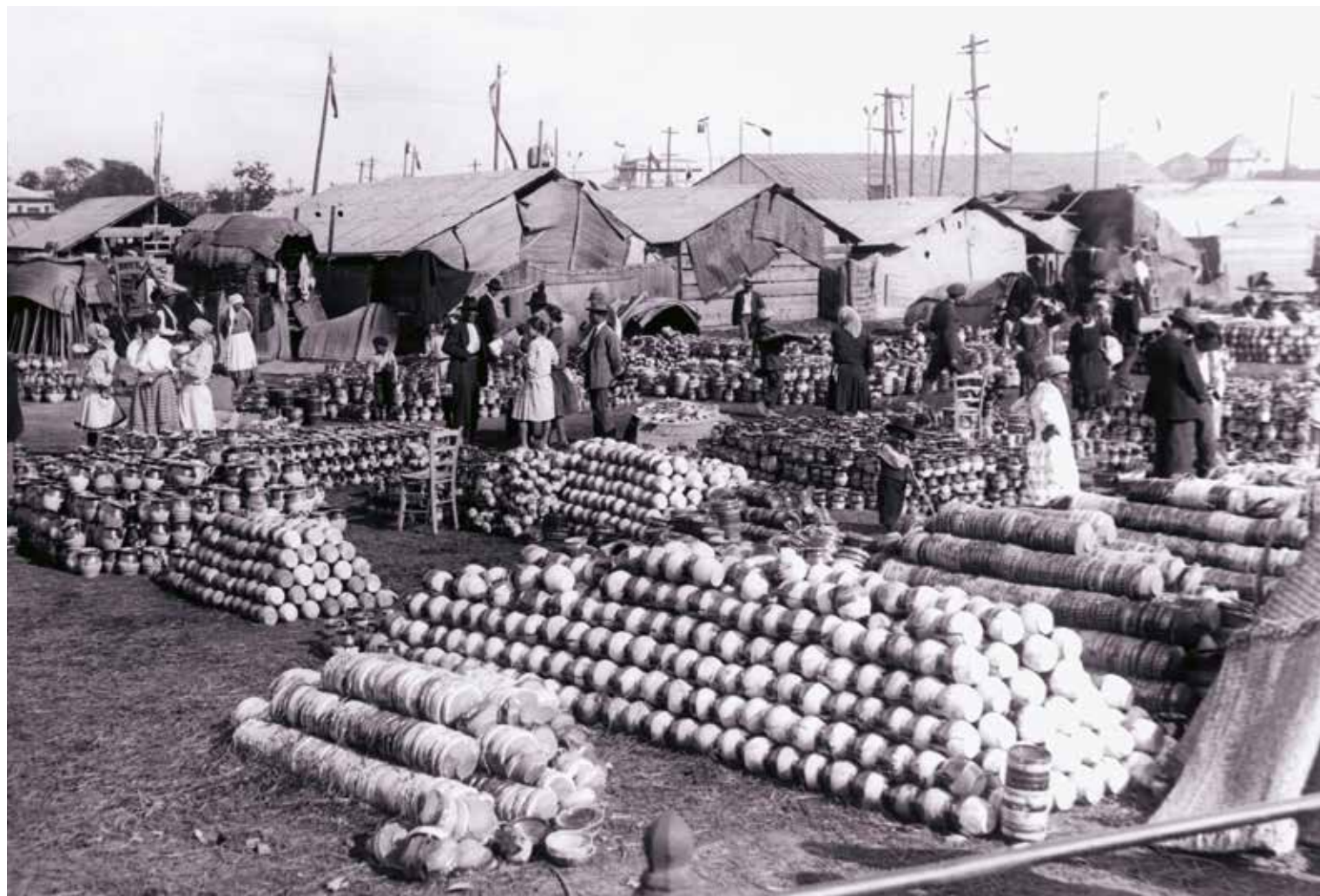
Rădăcina Moșilor nu era bâlciul, ci târguiala, schimbul și folosul țărănesc, și nu se schimbă. Treceau ei, sătenii, printre tiribombe, sorbeau o zemușcă, să nu zică că nu s-au cinstit, poate că se și dădeau o dată în scrânciob – să fie de sănătate, că o viață are omul – dar de oprit, nu se opreau decât în marginea de răsărit, la târgul de meșteșuguri, zis și iarmarocul de scule, ori țărănește, drăgaică, spre a se despărți de „Moșii de oraș”. Aici, la largul lor, departe de ciotca dezlănțuită, alegeau, s-ar zice că e vară, furci și greble de fân, coșuri, un fedeles de unt.

A
UNELTI...

AI SPART OALELE!

Se-ntindea târg în coasta Halelor Obor, încă de cu mai. Șuvoi tărcat de pământ ars, căpițe de ulcele, blide, căuce, ceanace, toate împestrițate și lustruite. Ieftine ca braga! Prețăluite cu legătura, nu cu bucata, măsurate nu la număr, ci la ochi și la grămadă. Luau mahalagii câte o căruță odată, și nu socoteau cât au luat și cât au dat. Veneau Rusaliile!

Dăruiai tuturor, primeai de la toți! Plocon de să n-ai unde-l pune! Peste an, oricâte ai fi spart, nu-ți mai trebuiau oale și străchini noi.

USTUROI N-A MÂNCAT, GURA NU-I MIROASE!

Usturoi, nu făceau mulți... Teleormănenii, dacă e să-i socotim dintâi pe cei de pe lângă casă, și jienii de jos, până spre Cetate. Era un usturoi zis țipoc, mărunț și vârlav, lătrău de iute, îți sărea căciula de la primul cățel! Grădinarii, chiaburi sadea – erau ani în care cine avea usturoi avea nestemate – îl legau în funii de trei arșini și îl căraușeau pe tot la oraș, la piața numită de flori de iarnă. Îl stivuiau ori îl purtau prin târg, așteptându-și răbdători clipa.

Și ea venea! Cu puțin înainte de Sfântu` Andrei, când se arătau nălucile iernii și, obicinuît, treceau primele pale reci, țipa peste urbe o vântoasă înghețată ca o suflare de moroi. Văleu, ce spaimă! Dădea stenahoria-n bucureșteni! Cumpărau înfricoșați usturoiul ca pe pâine, uscau piața în câteva zile. Ungeau cu el, pe întrecute, tocurile ușilor, piteau căței sub pernă, sub limbă, îl ascundeau în sân, îl storceau sub buci ori între pulpe. Dulci și înmiresmate trebuie să mai fi fost nopțile acelea de amor!

Dimineața îi prindea mahmuri, împuțiti de damf de usturoaie, păcătoși ca talpa iadului, dar, of, salvați, încă o dată! Se întorceau spre biserică, cerând iertare și milostenie Domnului, spășiți pentru încă un an. În București, zic unii, eternitatea se măsoară, iar zeii lumii se convoacă cu ora.

DULCEGĂRII

După atâta haimanalâc, te podideau pofte, foame mare, de păpău. Și, slavă Domnului, era cin` să te aștepte, să te tescălească și să te jumulească, ca pe un puiuț nevinovat!

La Moși, nu birtășul ți-era naș, ci comerciantul de condite. Așa era datul: la Moși să vii să-ți astupi dertul de turtă dulce, vată de zahăr și acadele.

Te dezdăunai de dulce pe tot anul! Până și fabrica de pâine Herdan tocmise dugheană, chiar în buza târgului, cu biscuiți și franzelă de Râșnov! Deși năpădiseră iarmarocul lelițe grase, ardelențe și bănațence, cu cocături de ale lor – moșocoarne și rățișe, langoși și scovergi, tașche și baigli – tot la floricele, mustopită și covrigi se dădea legată lumea. Ca la Moși! Rar ce mai scotea câte un grataragiu de la Halele Obor căldări cu mangal și țigle de pastrame, dar numai spre Sâmedru, când se-nțepa soarele!

Prin bâlci se-nvârteau, dând strigare și fudulindu-și marfa, mii de simigii și cichirgii. N-aveai loc de răul lor, îți intrau pe sub piele, te-ar fi-ndopat cu coatele și cu genunchii de-ar fi putut! Țigăncile nu petreceau nici ele, vai de capul lor, jerpelile: nu mai pridideau, se frigeau la mânuri prăjind grăunțe și strigând „la floricele calde!”

În august, după Sfânta Mărie, veneau la rând plumbuitencele, înalte, tuciurii, frumoase și cațabaie să le furi și să le-ascunzi, nu alta! Legănându-se, pațachinele treceau prin târg cu gălețile de porumb fiert pe cap, îmbiind

lumea. „Hai la porumbelu` n sare! Hai să te-ncălzească cioara!” strigau ele cu glas gros, bălăngăindu-și țâțoaiile. Auzea fiecare ce putea... Și tot pe atunci țatele din Delea Nouă, țesătorese falnice, își luau la purtat curul cel mare, scofălind semințe de bostană și gogoși înfuriate cu lictar și marmelăzi de corcodușe.

Nu de crăpelniță, vasăzică, ducea lipsă târgul. Bani să ai, să tot bagi în tine! Da` nu prea mergeau daravelile: ăi mulți, de-și socotesc sorcoveții unul și-ncă unul, își aduceau în traistă, de-acasă, pâine uscată și câte un găvan de hăluigă și așa treceau prin lunga zi de Moși. Ce, îl poți căuta pe om de ce-și pune-n gușă?

DEDATUL LA CAHFELE

Dacă mâncai ți-era și sete, nu-i așa? Și dacă nu erai scârbelnic – și cine ar fi fost în așa loc și la așa vreme? – beai la botu` calului o limonadă călâie ori un sirop cu apă chioară, făcute-n casă, de cin-se-ncumeta. Sorbeala bălașă n-avea gust, n-avea miros, doar că era dulceagă.

Pe lângă siropării, dădeai în ograda Moșilor și peste blestemății destule, vinațuri oțetite și ceagăr proaspăt din prune bistrife, must ravac, abia asprit și alivej de la Sălătruc. Tăria, câtă era, o cam arestuiau sergenții de stradă și jandarmii – ai de nu erau verigași cu povarnagii – să nu iasă bucluc.

Da` aflai, vai, curgea „albitura” gărlă! O cupețeau pe sub mână scârânăviile din Cuțarida cu dușca, țoiul și cinzeaca: rachiuri de tescovină, vutci de cireșe și de răsură, drojdioare și alte, mai rele, carcalete, vișinap dulce (așa cerea obiceiul: la Moși te-ndulcești).

Se găsea și câte-un alt descurcă-lume, care și el văzuse de unde bate vântul. Fățărnicia șvarțul din mastahat și cece, fierbea telveaua de trei ori, storcea zațuri, sfarogea coji, până la urmă turna o zeamă neagră-n cești. O bea tot omul de parc-ar fi fost feligean de la sultanul. Păi, poa` să zică nu bucureșteanul la cafea? Nu poate!

De toate se găseau înainte de marea criză! Ai fi zis că așa-și vestește Dumnezeu nenorocirile, prin răsfăț, înceteșând sărmăna lume în prea multă bunăstare. Prăpăd adevărat se ascundea în abundența asta fericită. În puterea ei, mai mănoasă ca oricând, era pitită vestea sărăcirii lumii...

Zău, nimănui nu i-ar fi trecut, nici batâr pe la poarta minții, ce netrebnicie și ce sminteală vor îndura bieții oameni! Din contră, trantie curată, ziua arăta doar snaga firii, milosârdia bunei pronii!

Cârnățarii, cel puțin, umpluseră piețele! Încaite după Ignat, inundaseră Bucureștii cu toate porcăriile văzute și nemaivăzute. Puhoi de mezelicuri! Pentru toate gusturile și pentru toată ulița! Noian de trufandale ale iernii blânde, menite să țină hangul tuturor marghiolilor, gata să înfrunte fasoleli de cioclovine ori tabietlâcuri de beizadele putrede de pofte piezișe! Ba, chiar și prostimea și sărăcimea orașului se puteau îmbulzi la caimac: ce-i dintotdeauna al lor era, vai, pus deoparte!

MEZAIUL DIN URMA

PIAȚA DE PURICI

Nemaiîncăpându-și în piele, talciocul se mutase de pe cheiul gârlei pe maidanul de lângă Piața Mare. Și se lățise, of, ca neamu` prost pe divan... Să te ții mămulărie! Căra omul toată strânsa de acasă... Dădea peșcheș cui lua, de banii ăștia primea și tarabă (măcar atât!), se pune pe așteptat. Ceva mai puchinos nici că s-ar fi putut!

Se cărăbănea și se mărita iute orice. Iadul anevoințelor și raiul pleșcarilor! Pe doi sfațși prăduia săracul om agoniseala de-o viață. Și când spui orice, parcă spui totul. Pe lângă potopul de bagatele și mărchitănii, se duceau de haram și lucruri bune, scumpe la o vreme mai a lor: cațaveici cu guler de vulpe, servicii de cafea de la Sevres și Hanovra, testemeluri și năframe de muselină, policandre și sfeșnice de argentan, nădragi de chețalvan de Englitera și zof de Angora.

ROATA LUMII SE-INVÂRTEȘTE

Erau și alte distracțiuni printre călușei și roata cu lanțuri. Mașinării de prăduit gologanii, lemnării meșteșugite pentru jocuri de noroc, inovațiuni, mecanisme americane, știți dumneavoastră, fierătănii. Risipind câteva părluțe, te-ai fi putut închipui miliardarul Morgan, aruncând cu milioanele în cazinouri! Totul era să fi fost ceva deosebit, o invențiune, un mister, un mangealâc: suntem în era Bucureștilor mecanici!

Dădeai la semn, de la o palmă, cu pistoale de lotru. De nimereai, primeai o acadea și laudele țiganului, scăpat din șatră și ajuns pe nisipurile mișcătoare din lumea show-bussiness-ului și gambling-ului. Îți spunea că, de când e el cu poligonu`n târg, n-a văzut așa precizie! La atâta prețuire, mai trăgeai o dată! Te juca pe sfori, cioropina!

După ce fusesesi lancu Jianu și Winetou, te-nșfăca loteria. Taraba, sfera lucitoare, văsăria multă și bună, cravata, mutra mai spălățică chezașuiau, aveau un aer de modernitate. Jucai. Te făceai cu o ceșcuță, două, trei, cinci, până te plectiseai.

„Hai la ciocu` cu norocu`!” își lăuda altul mașinăria, urlând cât îl țineau bojecii. Jucai și aici, prea semăna cu o ruletă din filmul cu Tom Mix, când intră el în saloon și-i iau bandiții banii, cu cărți măsluite. Și ca-n filme era: te potcovea, potlogarul! Se năvălise la câștig mărunț, la... învârteli, de! Să-l fi sucit de o mie de ori, ciocu` tot pe cutia de chibrituri de menaj cădea! Panglicarul potrivise roata! Dar nu făceai scandal: nu erai de la casa Pârliei, ce umblau câteva băncuțe?...

BAROSANI DE-O CLIPĂ

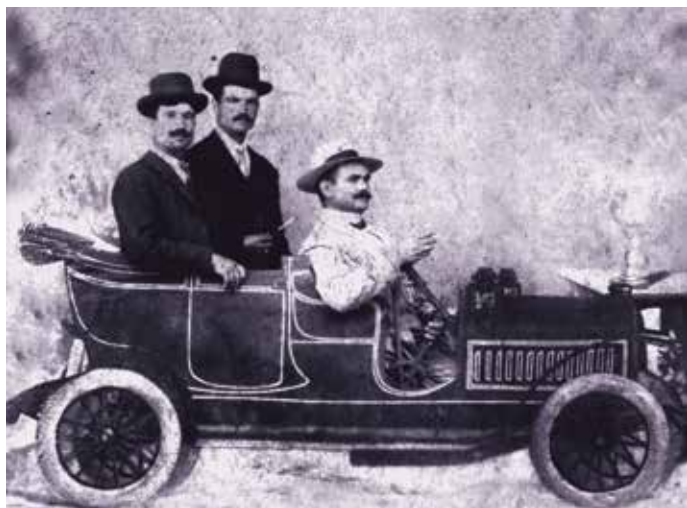
Dacă te volniceai, știindu-te socolan, la repezit baroase în „Încercaria puteria prin forța tare” nu-mpușcai francul! Deși-ți arătai vârlăvia, tuflind pironul în dușmănie, de se lipea popicul pe semnele de sus, nu te alegeai cu nimic. Asta dacă nu puneai la socoteală ocheadele unor frumuseți ieșite din groapa Colentinei, săpunărițe și vărărițe nurlui, și trecerea nouă de care te bucurai la drăguța cea veche.

CA MARCA DE SCRISOARE!

Te visai un Jean Calcianu, un Papană, dar erai Iefter Popescu, n-aveai bani nici de încălțări, darmită de-un aeroplan? Tot la la Moși te duceai! Pe trei băncuțe, intrai în cursa Paris-Dakkar sau făceai, cu plozi cu tot, neînchipuite și spăimoase looping-uri deasupra aerodromului Băneasa. Apoi, aveai grijă de trimiteai carte poștală familionului, la Târgu-Jiu, să vadă și ei că nu-s scorneli, că ești și tu cinevașilea, om împlinit, cu stare. Să se bucure și ei, săracii, de ce bine ai ajuns tu, prizăritul uliței, la București!

„PRIVITOR CA LA TEATRU...”

Se cerea toată lumea la expozițiunea numită „Luna Bucureștilor”. Chiar și poliția, care își opriše un pavilion numai al ei, spre a arăta publicului, cu onoare, noile sale uniforme. Meșterul păpușar se canonise și făcuse manechine în mărime natur, din cele mai moderne materiale: celuloid, mucava, cleiuri de Rin și văpsele Farben. Poza ce vedeți arată lucrarea neisprăvită, urmând firesc a se pune haine cuviincioase celor aflați cu dinapoia goală.

MAI DESLUȘIT, MĂ ROG DUMNEAVOASTRĂ!

Dar adevăratele senzațiuni, ispita ispitelor, atâtătoare ca larma iadului, erau auto-electricele! O minune a tehnicii secolului al XX-lea, o invenție nemaivăzută, mișcând în profunduri cei mai negândiți fiori ai firii bucureștenești.

Că erai june galant cu mustăcioară și logodnică tunsă à la Pola Negri, ieșit să te vază lumea cât ești de spilcuit, că erai Mitică și liota lui de papugii, puși pe șotii și berbantlâcuri, că erai cătană în permisie, cu drăguța sfielnică și curioasă venită de la Lugoj, ori ofițer, și-ți scoseseși consoarta la Moși – de, ca duminica! – vraja era aceeași.

Te lăsați în jeț. Adăstai ceva, până se umpleau locurile în trăsură. Încordarea o sporeau și ochadele, cam necuviincioase, și vorbele-n doi peri. N-aveai ce face, așa se-ntâmplă unde-i tacâm de feciori, da'i spân de fătuci!

Apoi, la un semnal, se auzea uruit gros. Și să vezi panglicărie: zvâcnea mihania sub tine! Pleca ca din pușcă! Luțea-i nebunească rămânea însă în mâna ta. Te puteai suci, repezi, opri. Dibaci să fi fost. Însă cea mai bună treabă era că aveai voie să-i asuprești pe ăilalți. Îi puteai izbi și risipi după voie. Ca pe pui! Nimeni nu-ți căuta price, nimeni nu te putea certa. Îți cășuna pe cine ți se năzărea și-l plezneai, neică, cu auto-electricul, da'l plezneai, de-i mergeau fulgii! Când totul se termina și rămâneai proțăpit în mijlocul drumului, erai neîmplinit. Mai voiai. Ai fi rămas oricât, ai fi dat oricât să-ți fi lăsat cineva tăria asta...

SUITUL PE DIVAN

Un joc la modă, un fel de parapantă sau de bungee-jumping din anii '30, sport limită de epocă, desprins din invențiunile secolului mecanic, al XIX-lea. Se numește „roata miraculoasă” sau „divanul” (marginile sunt căptușite cu sofale). La vremea aceea apăruseră tot felul de învârteli năucitoare, roți de stors adrenalina, din care au și supraviețuit câteva: „roata morții”, cușca unde și azi motocicliști nebunatici se dau peste cap, învingând gravitațiunea prin viteză, precum și „lanțurile” și „roata” de la bâlciurile din Bolintin.

Vedeți, pe platou nu sunt țărani și nici cerșetori sau alți marțafoi de prin târg. „Divanul” e o provocare scumpă, nu e de nasul sărăntocilor, jarcalete nu poate decât să jinduiască gură-cască la intrare.

Nici femei nu sunt. Încă nu venise timpul feministelor cu mușchi, a sufragetelor obraznice, arătându-se prin lume cu pantaloni și cozonraci, spre hazul mulțimii.

Experiența necunoscută a întărit doar băieți fini, surtucari cu cravată șic și pantaloni la dungă. Ce ar putea fi ei? Amploaiați de la percepție, studenți bursieri, simbriași de la telefoane și de la fabrica cea nouă de țigarete, elevi de gimnaziu. Poate vreun becher tomnatic, cu pălărie de fetru și panglică de mătase neagră, ori o cătană rătăcită în zona periculoasă a Moșilor. Toți caracudă mărunță de București, toți lefter Popescu. Mii ca ei prin târg! Dar poate că e și Mitică pe acolo... Cum ar fi putut lipsi dintr-un asemenea loc floarea bulevardelor centrale și a balurilor de cartier!?

Încă nu știu ce-i așteaptă. Au auzit doar că „divanul” e o chestie exotică, o invențiune modernă. Deci, e de bon ton, e aproape elegant s-o încerce. Trăiesc un eveniment monden și excentric, se simt bine, se simt deosebiți, auziți, nu-i așa, glumele lejere, zeflemitoare, cu Lache și cu Mache?...

Fantastică încremenire! După iureșul nebun al roții, clipa aceasta pare de piatră! Leșinați sau doar zăpăciți, junii mahalagii privesc lumea cu alți ochi. Refuză, parcă, să accepte amintirea unei întâmplări ce i-a copleșit. „Ce învârteală, mon cher!” se aude o voce de mucalit.

Poate de aceea i-o fi spus roții „miraculoasă”, pentru clipa asta de înmărmurire, de uluială neîncrezătoare, de trezire la realitate... Poate de aceea i-o fi și spus „divan”, pentru momentul acesta de cumpănă, ce ar putea îndemna spre înțelepciune...

Ce vor face ei acum? Dar, mai ales ce-și vor aminti? Ce vor povesti acasă, dumnealor, damelor așteptând invidioase și încântate? Nu ne rămâne decât să ni-i imaginăm ridicându-se, într-un sfârșit, scuturându-se de praf, luându-și rămas bun cu vorbe puține, aproape încurcați.

MAȘINA DE PÂINE

Să fim cinstiți: nu lumina politichiei, ci morile de grâu și de ulei, mai întâi, mălțăriile și spirtăriile mai pe urmă au deschis drum larg prin București invențiilor și mecanismelor apusene de tot felul! De foame și de sete s-a întărit și înnoit târgul!

La moara lui Assan, de după răspântia Liseanului, pe ulița numită și azi (cum altfel?) Mașina de Pâine, s-a învârtit, în 1853, cilindrul primei nemțării cu abur adusă de la Viena în țară românească. Rotea ca pe nimica presele grele de ulei și pietrele de măcinat. „Vrăjitorie!” se cruceau gemând bieții lucrători, privind năuci cum le fură fierul pâinea (a naibii potrivire!), „Posada necuratului!” scui-pau în sân babele, ascultând de pe treptele bisericii Sfântu` Dumitru şuieratul gros al hornurilor de fontă.

Cu alte cuvinte, nu din silința guvernului, ci din pospaiul înecăcios și exploziv al măcinișului, ce pătrundea în bojoci mai rău ca pulberea de cărbuni, surpând sănătatea lucrătorilor și pe a mahalalei întregi, se întârea modernitatea urbei (scornise un poznatec că morții de la „Reînvierea”, îmbâcsiți de prăfăraie, se vor lipsi de Judecata de Apoi spre a merge la scaldă).

Asta pentru că, zic eu, și să nu fie cu supărare, dar Bucureștii sunt oraș de câmp, iar bucureștenii mănâncă, azi ca și ieri, pâine cu orice.

CHISĂLIȚA DE PE ULIȚA MARE

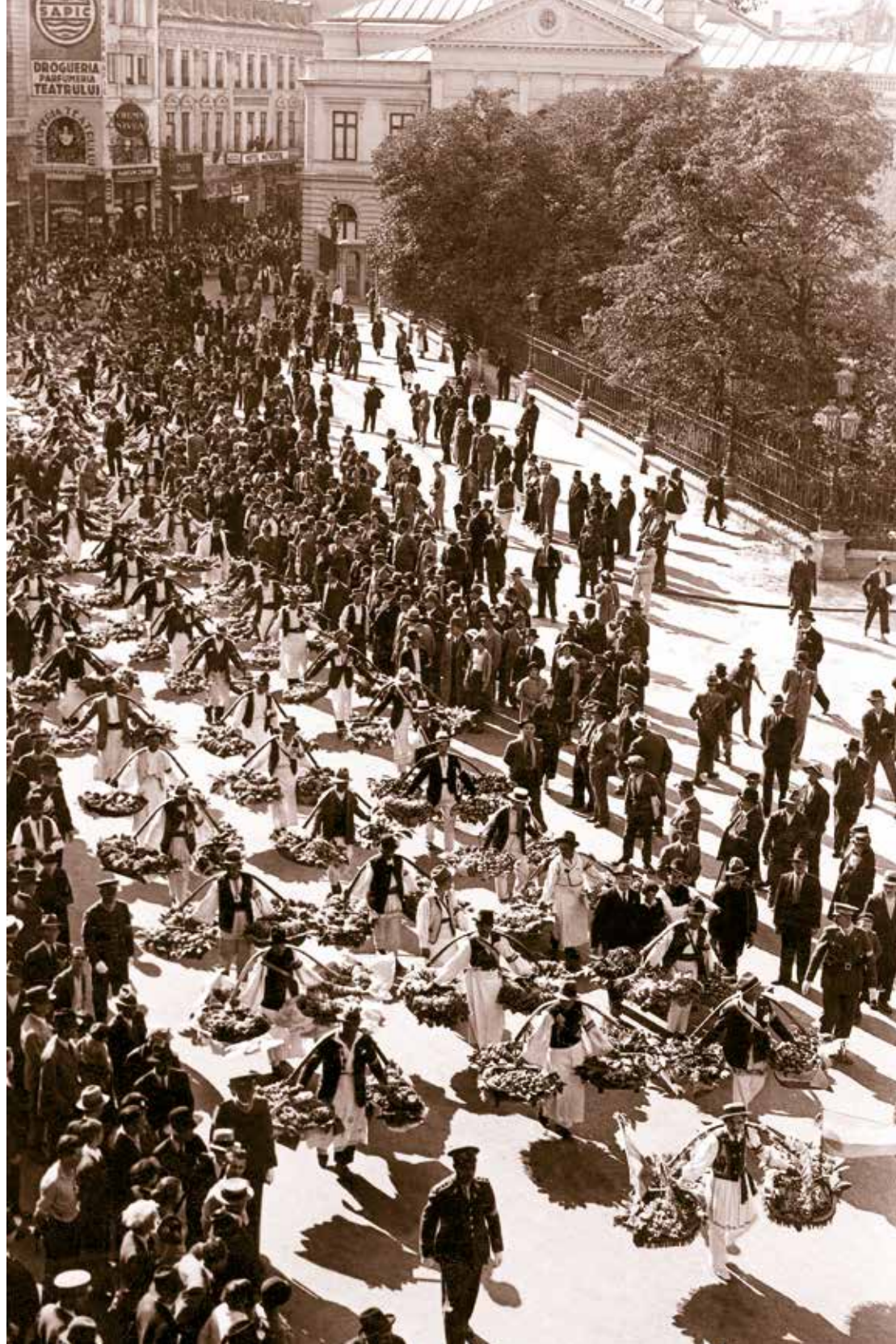
De la o vreme, le-a cășunat primarilor pe cobilițari: se flendurea târgul de răul lor! Atâta rapăn strângeau, atâta de urduroasă le era trecerea zilnică prin piețe și prin urbe, încât hotărâseră să-i oprească pe olteni de la negoț.

Popreala a căzut ca o stâncă. De-acum, căpătuiala, și așa ferfeniță, a oltenilor se ducea de râpă. Și atunci a venit de i-a-nvățat chichiță un avocat, din cei cu apucături urâte, socialiste. Dar învățătura a fost bună.

S-au spălat oltenii între deștele de la picere, au grijit cobilițe noi, le-au mitocosit, au ales și au pus în ele ce-aveau mai bun. Și așa, tărați de sărbătoare, cu pălăriile-n cap, au călcat țărani urbea, pe unde era ea mai ferchezuită și mai fandosită!

S-a muiat inima pârgăriei. I-a mai probozit o dată, și i-a iertat, îngăduindu-i din nou pe ulițele și stradelele orașului. Asta, până și-or da din nou în petic! Ca oltenii, de!...

MOFTURI INDUSTRIALICEȘTI

Am desprins aceste poze dintr-un context năucitor de amplu deoarece sunt deosebite: marchează revoluția tehnică în negoțul ambulant. După 1920, în târgurile și pe străzile bucureștene, alături de tarabagii fanarioți și mărunțiș medieval, apar și acești soli ai apusului.

Pătrund repede și profund în peisaj, devenind noile statui de serviciu. Adio boscari, adio ursari! O lume bătrână de șapte-opt secole dispare abrupt în trecut, fără mușterii, fără șansă. Fără regrete. În câteva luni, Moșii și Cișmigiul vor fi una cu noile sale simboluri: omul cu baloane, fotografii la minut, cântarul de la intrare. Dacă sunt acolo, nu-i vezi, dacă nu sunt, nenorocire, s-a zărghit lumea! Li se dedică șlagăre, romanțe, sunt dați la gazetă și-n almanah.

Se dovedesc longevivi, îi poți întâlni și azi, cu mici corecții tehnice: cântar electronic, aparat polaroid, chioșc, heliu în loc de gaz metan. Dar e aceeași Mărie cu altă pălărie, care, după ce și-a jucat cu discreție momentul istoric, a rămas în scenă ca simplă figurantă.

Îi ține minte cineva pe actorii interbelici? Și o fi oare sentimentalismul o răpciugă, o sclifoseală de pubere provinciale?

„CĂLDURĂ MARE, MON CHER!”

De cum se sorea cerul de iunie, pe Dâmbovița se prăvălea, grea ca plumbul topit, vipia. N-aveai unde să te ascunzi: dogoreala te găsea și-n cea mai profundă și răcoroasă odaie. Te-nșfaca, cât era vara de lungă! Singura scăpare erau lacurile și bălțile, ce înverzeau și vârstau urbea unde te așteptai mai puțin.

Și Dâmbovița! Mai ales Dâmbovița, mereu proaspătă, mereu rece! Scăldătorile lui 1920 erau toate în sus de oraș; în jos, zău, se cam slinosiseră, de scârna târgului. Dar, la Cocioc, dincolo de fabrica de munițiuni, era cleștar! La Moara Ciurel, cel puțin, unde se făcea bulboană, venea să se-mbăieze tot norodul, cu mic cu mare. Care avea costum de baie ștrecănit din fir de marțelină, ca din revistă, și-l punea, să vază lumea că nu-i un fitecine. Care n-avea decât izmene și cămășoale, bune și acelea, încai se mai cojeau de rapăn... Care n-avea nici de unele, se știobâlcăia cum îl făcuse mă-sa, cine ce treabă avea cu el?!

SCĂLDĂTOARE CU SĂC

De fierbințeală, băncărima făcuse stabiliment sportiv până și-n preajma cazărmilor și școalelor de război! Lângă pârloua de la Elefterie apăruse ca din senin chiar și un ștrand mai mititel, un fel de băltău ascuns între căsoaie. Loc strâmt, flăcăi mulți, donșoare numai de sămânță. Mde, ca la regiment! Năbușeala rămânea mare, pojarul tot așa. Își mai ogoiau feciorii prepătul în apa rece... Decât nimic?...

JERBE VĂRATICE

Ce ar fi putut face mai bun primăria din maidanele de lângă Șosea decât loc de scaldă? Dar nu s-a ncurcat cu o căpistere (în București, nu există proiect mai mic decât scara planetară)! S-a scociorât de bani și a pus în buza târgului ditamai ștrandul, o scăldătoare mai acătării decât băile de la Amara. Cu o plajă întinsă pe tot câmpul (un an au cărat harabagii nisip din Neajlov și Ciorogârla), cu birturi, prăvălii și cabine urcate pe două niveluri (cubism, building american curat!), cu trambulină, stadion, dușuri și ținută obligatorie. Iar eram cei mai tari din Europa!

Încăpea târgul tot, venea poporime... gărlă, ca la stațiune. Gazetele progubernamentale scriau despre „Constanța de la București”, cele ale opoziției jucau crunt, din vârful buzelor, tâlcul alunecos al vorbelor „hazna publică”.

LEAPȘA PE OUATE

Nu mai știau bucureștenii de țurcă, de oină, de puia-gaia... Cât despre încuratu` cailor nici că mai putea fi vorba! La vremi noi, temeuri noi. Nu se mai întreceau așadar la trântă feciorească, la cine aruncă piatra mai departe ori își ține mai mult răsuflarea, în inima bulboanei. Ce să mai spun de mândria de a fi primul la arat și semănat?

Virtute flăcăiască era acum să fii clădit zdravăn, cu mușchii gogonați degeaba, doar așa, de dragul de a-i avea. Obicei nou era, ca și azi, să te scoți în târg, ca pe armăsarii cei buni de prăsilă, și să te arăți prin săli și prin arene, sucindu-te pe toate părțile, luând ochii demoazelelor. Văzând ce și cum, pe dată s-au despuiat junii mahalalelor de cămeșoaiele cu altiță, ba chiar și de izmene, și s-au grăbit să stea pieligoși în văzul lumii, nerușinații, la match-uri de foot-ball și de boxing, spre ciuda moșilor și în scuiptura babelor. Ce deocheală!

ORAȘUL CARE ȘI-A PIERDUT UMBRA

Când spuneați Lido, spuneați nebunia luxului, ultima treaptă pe care puteau urca, ținându-se de mână, deliciul și paraua. Ștrandul cu valuri, mai ales, făcea din cunoscutul hotel un fel de mit, un loc unde doar zeii (și zeițele!)...

URMAȘII CIOBANULUI BUCUR

Strada Bucureștilor își alegea singură eroii, pentru a le face loc în legendă sau chiar în limba română.

Celebritatea fiicei de spălătoreasă din Moreni, unsă pe rând târfă de rege, amantă de vizitii, soție de general, având peste toate și bucuria inocentă a pedalării cu bicicleta la șosea, a creat picanta și voioasa amintire a Miței Biciclista.

Figura acidulată a lui Tănase, staroste peste calici, crai al cerșetorilor, furilor și tălănițelor a iscat vorbe ce par să fi nemurit. „A rămâne de lemn Tănase” (într-un picior de lemn se biziua „regele” mișeilor!) sau „a umbla teleleu Tănase” sunt ziceri ce duhului său „imortel” le datorăm!

În atâta rum a apucat de-a fiert boier Marghiloman cafelele dumisale, încât umbla zvon că la Capșa, Păstorel și-ar fi sfădit vecinul abțiguit: „Nu-mi mai sufla, coane, în cafea, c-o faci marghiloman!”

Gogea Mitu, o matahală de doi metri și jumătate, a trăit, câte zile a avut, numai printre mogâldețe. Atâta l-au plimbat, l-au pozat și l-au arătat prin lumea toată, încât s-a văzut... coșcogogeamite vocabula (umblă... vorbă c-ar fi totuși voroavă sârbească, ori chiar bulgărească, tot găman însemnând, dar mie-mi place mai mult ideea că s-au luat ei „dupe” noi!)

N-am reușit să aflu de unde vine „Hop și eu cu țața Lina!”. Mai caut...

„HAI SĂ NE-NTÂLNIM SÂMBĂTĂ SEARĂ!”

Și mai era ceva de iubit în București: cârciumioara, din mahala ori „de la șosea”! „La leul și cârnău”, „La cucurigu-gagu”, „La tanti Elvira”, „Bolta Rece”, „Șapte frați”... Ceva tare ciudat: cârciumioară-cârciumioară, dar cu ighemonicon! Nici pe departe speluncă, bombă de janghinoși și mocofani ori tractir de şuți sau, mai rău, școrlit de tălănițe lovite de frenție. Locandă mărghinașă, dar cu muzică și antren! Ospătărie, însă cu ifose, iar, după o anumită oră, șantan, fetițe, lăutari, tot tacâmul.

Locul, iubit de toți cei cât de cât chivernisiți (sau care făceau eforturi să pară), era dichisit și curățel: puteai veni oricând cu dame, nu era rost de zavistie (sergentul de stradă era năimit cu anul, iar câțiva haidamaci beau tutun pe-aproape, ca din întâmplare). Fiind năvălită la cin și plăceri subțiratic, cârciumioara bucureșteană avea mezelicuri cu ștaif, brânzeturi puturoase, de șic franțuzesc, ori vutci de la Paris și Viena.

Sigur că nu lipseau pelinul de mai, nici țuiculița (nimeni mai încremenit, mai neschimbător în obiceiuri ca bucureșteanul, dacă n-oți fi observat deja)! Doar că nu se mai beau la ulcică și la țoi, ci la păhărel. Nu lipseau ele nici sprîțul și nici berea la țap: 10 lei crighelul de Luther. Viața bună n-o dai ușor din mână, cum o să se lipsească bucureșteanul de ce-i al lui?!

IUTE CA CÂNDUL!

De la 1920 viteza era o modă, motoarele, un hobby, iar campionii eroi naționali sau semizei. Bugatti îl luase pilot pe Jean Calcianu, iar echipagiul Petre Cristea câștiga tot, raliul Monte Carlo ca și Nurburgring. Nu mai puteau europenii de răul lui! Nu era marcă de automobil care să nu fi fost adusă și încercată în București. Alteța sa, prințul Bibescu (nebun om, și doar mașinile i-au luat mințile!) înființase al treilea club de automobiliști din lume, atelierele Leonida reparau Studebacker și Daimler Benz-uri (într-o vreme când nimeni nu cuteza s-o facă), Ford prinsese cheag pe Brătianu și acareturi lângă viile Floreasca, nu departe de moară. Curgeau în târg, ca ploaia, noutățile occidentului, dar mai ales pârlăiau, scoteau fum, alergau, ridicau nori de praf pe ulițe, sperînd caii și mahalagii cinstiți.

Se-ntâmpla, ca și azi, că un automobil nou, limuzină de nababi, încă nepatentată, lua mai întâi ochii puzderiei de gură-cască de pe Calea Victoriei, și abia apoi pe ai celor de pe Berliner Strasse sau Seven Street! Păi altfel cum să te știe și să te pizmuiască lumea?!

Duminica, când nu erau curse de trap, bucureștenii însetați de distracții mondene, apusenești, dădeau fuga să privească mitingul aviatic ori întrecerea de automobile sport de pe șoseaua Jianu, dintre Piața Victoriei și hipodromul Băneasa. Iar la marea cursă București-Brașov, cu legenda ei de cale lungă și plină de primejdii, năvăleau nebunii din toată largă și din ce în ce mai rapida lume, ca muștele la miere!

În București, automobilul a fost parcă din totdeauna așteptat. A căzut din cer lângă cotigă, să zici c-a fost acolo și ieri, și acum trei ani, și-n vecii vecilor! A tras – în râsul lumii – pe dreapta măgarului, ca la el acasă.

Dar mai ales, a intrat în familie, ca membru deplin, pe ușa din față. Un fel de unchi sau de mătușă din America. Obligat te pozai cu Packard-ul, cum te pozai cu consoarta la nuntă: o datorie morală, un certificat de uniune, o mărturie de amor veșnic.

De nu te vedea lumea două zile pe Calea Victoriei, lingăveai ori muriseși. Nu era cu puțință să fi fost bucureștean și să nu fi ieșit în toată ziua pe singura stradă din oraș.

Și de erai negustor cu stare și de erai avocat ori bărbat din fruntea țării, dacă nu te preumblai de la Ateneu la Cercul Militar – nu existai! Spuneți-i forum, spuneți-i agora, călătorie sacră, pelerinaj inițiativ, spuneți-i cum vreți: pe Calea Victoriei se încredința bucureșteanul, zilnic, că-i în viață, într-o lume în care toate sunt la locul lor, cum trebuie să fie!

Putea să-ți putrezească bănetul în cinci saltele, ori să-ți fi ținut moșiile de la Crângași la Tisa, să fi avut zece fabrici în Dudești și două puțuri de naftă la Ploiești! Dacă nu treceai pe cale, prin fața Capșei, în rând cu ceilalți, tacticos, marșandând cu ochii-n toate părțile, să nu ratezi vreo salutare (Doamne păzește!), nu te lua nimeni în seamă. Te condamnai singur la uitare...

„AM, N-AM
TREABĂ“...

„ȘI CE FATĂ FRUMUȘICĂ...”

Nimic din zăpăceala pestriță, luxoasă și lacrimogenă, din explozia strălucitoare de paiete și celuloid a unei Miss America! Ci poza de sfârșit de an a clasei a șaptea de fete, secțiunea umanioare. Tabloul acela în care știi că sunteți toate, dar nu recunoști pe nimeni.

În Bucureștii „anilor nebuni”, acest bal încheie solemn o lungă și obositoare ceremonie: „Miss România”.

Odată ajunsă la curtea părintească, pe regina frumuseții carpatine o așteptau puține lucruri: invidii atroce și bârfe nesfârșite, un album cu poze, suveniruri ce îmbătrâneau împreună cu ea. Eventual, un mariaj avantajos. Care mariaj, dacă e s-o spunem pe a dreaptă, nu pe marea întrecere a nurilor se-ntemeia, ci pe multe, multe altele, aparținătoare vremurilor.

Se merita oare, pentru o clipă de triumf, să stârnești atâta pizmă? Fătucile din poză, atât de numeroase, par a zice în cor, da.

COMEDIE MARE!

Dacă făceai parte din elite, nu puteai scăpa de jour-urile și ospetele oficiale. Erau o sumedenie, în toată săptămâna se găsea prilej și motivațiune pentru vreun banchet, ședință, dejun, conferință, dineu, bal, supeu, conciliu, cocktail ori recepție. Care la Palat, care pe la minister, care prin case, cluburi și hoteluri cu nume bun.

Nu se cuvenea să nu te duci. Era o obligație, chiar dacă ucigător de plicticoasă. Dintâi, îndurai ca pe molima lui Caragea discursuri lungi și sforăitoare. Mai apoi, când să zici c-ai scăpat, te strivea în jilțul neprimitor vreun scârț de violă ori își stucea pițigăiat bojocii un tenor fătălău. Mureai de silă și oboseală. Da` nu se cădea să pleci, gazda ținea strâns și zgârcit cheia raiului. Păi ce-o să spună lumea, frate, dacă festinul domniei sale s-ar fi spart mai devreme decât cel de la...? Stăteați, n-aveai ce face, petreceai ca la altul. Nici că s-ar fi putut necaz mai mare decât să fii invitat la vreo ceremonie simandicoasă.

Ba nu, era ceva și mai rău: să nu te cheme!

Dacă nu erai văzut pe Calea Victoriei erai mort, dacă nu te făceai văzut la hipodrom, erai falit. A nu veni la hipodrom era totuna cu a striga-n gura mare că ai dat de fundul sacului. Iar dacă veneai și erai damă, atunci cădea cerul pe tine: trebuia să fii îmbrăcată în spuma mării! Bărbații? Îi doare undeva, pardonati: pălăria pe cap, pantofii în picioare și-s scoși ca din cutie! Cuconetul, însă? Vai de mine și de mine, ce bucluc!

DARE DE SEAMĂ

Hipodromul, cândva loc sacru, turnir strașnic bărbătesc, devenise domeniu prin excelență feminist, arenă de înfruntare a elegantelor. Nu telegarii trăpuiau acolo, cine se uită la o răpciugă? Cucoanele! Sexul frumos! Crema de parte femeiască a societății mondene se-ntrecea la Băneasa! Se băteau în rochii, volane, paruri, își puneau în joc reputațiunea de dive bine îmbrăcate... Un duel fără îndurare pentru învinse.

A dat în numai câteva ceasuri o haraba întregă de pepeni, olteanul venit în aliș-veriș tocmai de la Dăbuleni! Primii zămoși ai anului 1927, trufandale scumpe, s-au vândut imediat, ca pâinea caldă! Cu teșchereaua plină, a hotărât să-și facă, înainte de a îmbătrâni de tot, un chef ciudat, de nebun. Un vis vechi – o închipuire blestemată, a devenit aieva.

Nu s-a uitat la bani, de data asta avea berechet. Fără să-i pese că era îmbrăcat în giurumele, s-a dus întins la „Crucea de piatră”, locul acela celebru și periculos, pentru a trăi rafinamentele orașului, pentru a afla ce-s păcatul și luxul, ce-i voluptatea absolută.

A plecat, la fel de desculț precum venise, dar mai bogat cu o noapte. O noapte a cărei strălucire, al cărui gust exaltat și necunoscut nu le va uita niciodată.

TÂRGUL DE CURVE

A VENIT ASEARĂ IARNA

În București știai că gata, a venit iarna dacă-și puneau damele manșon! Atunci se pornea zloata, vântul năpraznic, ud și înghețat, când mâinile înmănușate căutaseră și aflaseră, de-acum, adăpost dulce în culcușul elegant de blană târguit la Dudu.

O să vi se pară cum că aș fi lesne încrezător și că mă las și eu, ca atâția alții, dus de năluciri pe lunecoasă cale, că m-am lăsat amăgit de năzdrăvana însă atât de îndrăgita aplecare a bucureștenilor către cele vrăjitoarești, dar curat vă spun: mânuțele acelea de duduci se purtau și cum ar fi avut o glagorie a lor. Ca și cum ar fi știut, ca niște vietăți cătând spre paradis din dojana și năzărirea negrului infern, ce vâj vine. Și să vezi pocinog: de îndată ce-și vârău domnițele pălmuța în fierbințeala cuibului de blană, se și prăbușea pală de vânt și moină peste târg!... Păi cum să nu te clatini, cum să nu crezi în atât de gingașe superstițiuni?

Se-ntâmpla câteodată ca pe ghețușcă să descindă, parcă din altă lume, și câte un patinator. Pasăre rară, se ruga-lăsa privit. Făcea două trei figuri, grațios și spilcuit taman după cum cerea moda. Iar moda, lacomă, învățată prin Elveția ori Austria, cerea multe: botine moi, înalte, din jamșă și iuft, dar cu talpa tare, de toval, să poată ține cheutorile patinei, pantaloni bufanți, șosete tiroleze, trei sferturi, cască de aviator, șal de mahut alb, dublu-mpletit, strâns în centiron peste pulovărul gros, din lână de Angora, din care să se ivească, înfioat cuviincios, nodul cravatei. Numai înțolit așa se chema că ești patinator! Moda, ca biletul de intrare: nu-l ai, nu ești primit.

STEUA RĂSARE!

De Crăciun, urbea făcea carnaval. Întâi și-ntâi, bucureștenii își pregăteau și târguiau stelele. După Sfântu` Nicolae nu mai pridideau meșterii: o stea era o poemă de sclipiciuri, iconițe și horbotă, o infinită de mărgelușe, o băsmuire de ciucuri, crepsatinuri și crepdeșinuri! Meserie mare, o stea costa cât un rând de haine bune. Nu fiecare era putincios. Strângeau bani flăcăii de pe o uliță întreagă, să aibă ceata cu ce colinda! Și pe bună dreptate: lasă că la steaua fățoasă și darul trage mai abitir, dar și Dumnezeu vede osteneala, încuviințând și sprijinind pe omul grijuliu.

Totul se petrecea sub ochiul sever al unor sergenți cu experiență și mustăți, ce luau aminte să nu se calce mulțimea în picioare și să nu înghiontească pe Preafericitul, când o fi să slujească vestea cea mare.

„SONURI DE DECEMBRE“

Dar să fi văzut Bucureștii odată intrați în iarnă! Ehe, ce panaramă și ce hărmălaie! Nu mai încăpea frigul pe ulițe de răul urătorilor! Se umpleau străzile, tramvaiele și parcurile de o plodărimă teribilă, se coșcoveau pereții crâșmelor, holurile gărilor și ale blocurilor de irozi, de larmăt, de cântec spart, de glăsuială subțiratecă.

Dacă prin satele megieșe, zgâmbonii se mulțumeau să colinde o dată de Ajun și înc-o dată de An Nou, pițigăind singuratici din poartă-n poartă, în oraș era potop nesfârșit, era invazie. Sute de năpârstoci – dar și cete de băiețandri ori chiar flăcăi cu tuielele pornite – veneau șuvoi de prin mahalale, să-ți bată în poartă, să-ți cânte sub fereastră, să te firitisească la ușă, la târguieli, la berărie și orișunde mai umblai. Râie, nu copii! Ca să-și burdușască trăistuțele pricăjite cu colaci, nuci și mere, ori ca să apuce la câte o păraluță, și se-mpleteau printre picioare, te apucau de turul nădragilor, te trăgeau de pulpana vestei, gata să-ți aducă cerul la picioare și să te împace cu sfinții!

AU CE ȘTIMĂ NI SE-ARATĂ?

Cinematograful a băgat lumea-n același întuneric nivelator, fără stări și avere. Aceleași filme de amor și aventuri înspăimântătoare rulau și pe Bulevardul Elisabeta și în mahala. De-acum, și subțirimea și țopimea vedeau la fel lumea, sorbeau aceleași cuvinte, umblau la aceleași „școli”, americane, vezi bine!

Dacă stau să mă gândesc, în București, democrația n-a început ca la alții, cu Magna Carta, cu constituții liberale și cu guvernări socialiste, ci cu cinemaul, cu Rudolf Valentino, soro!

MUNCILE DALIEI...

După filmul de ieri, de la „Trocadero”, cu Greta Garbo, și după ce a găsit în jiletca consortului un bilețel parfumat insinuant cu Opoponax, doamna a cerut cupeul și, aruncându-se hotărâtă între pernele moi, s-a răstit: „La boulevard, lonele, la Beer!”

A intrat în noile ateliere de coafură fără nici o ezitare. Șoptind un trist dar ferm „parapanghelos!”, și-a tuns, înlăcrimată însă neclintită, cosițele neatinse de patruzeci de ani, ondulându-și și cănindu-și părul după moda cea nouă a lui 1926.

Apoi, întrucâtva jenată, și-a depilat și mustața, la sfatul aferat al „maestrului” împopoțonat ca un profesor de igienă de la așezămintele brâncovenești.

CALE BĂTUTĂ!

O m aprig, nu lasă de la el! Cum ar putea înfrunta altfel potopenia sărăciei din mahala? A și pus scrisă limpede, chiar în fața tejghelei: „De prieten, prieten să-mi fii, dar fără bani la mine să nu-mi vii”. Se mută-n plină iarnă, chiar în preajma Crăciunului, pierzând tot deverul și forfota sărbătorii! Brav bărbat! Dar ce va lua cu el? Ia te uită! Butelci de băutură, berechet. Două polițe pline. O masă de brad, acoperită cu mușama, trei scaune simple, desperecheate. Aici e starea!

E creștin, a-nzorzonat băcănia cu o ramură de brad verde. A prins în cetină și un fel de podoabă, un salam, înfășurat în țiplă, ca o bomboană.

Un fel de fetița cu chibrituri. Nu știu cine se uită mai cu jind, cine-i mai pălit de leuca neputinței, mama sau pruncul. Locul de dincolo de vitrină se numește, bineînțeles, „Paradisul copiilor”.

RAIUL DIN
IARNĂ

STRIGAREA DIN URMA

În 1928, fabricuțele, morile și atelierele de prin București apucaseră binișor la cheag, intrând în socoteala evropenească. Se adunaseră și ceva bănișori străini, se înființaseră societăți cu starea în afară, româno-americane, româno-germane, româno-anonime. Negoț, se făcea cu lumea largă. Pricopseala națională părea prea îndeajuns ca să punem de o piață. Dar încă nu destulă ca s-o facă să se prăbușească în vestita, amarnica criză din joia neagră. Chiar dacă ațintită cu ochii pe Londra și New-York, bursa bucureșteană era tot atât de neînsemnată (sau de importantă) precum e cea de azi. Ceea ce-o făcea, într-un fel ciudat și-ntr-o măsură dâmbovițeană, independentă.

La cumpăna teribilă a lui 1930, ulițele Doamnei, Smârdan și Ion Ghica s-au arătat a fi destul de departe de Wall Street ca să n-ajungă băncile și țara-n falimente răvășitoare, dar totuși prea aproape ca să nu rămâie românii, pentru totdeauna, fără bani peșin.

Și s-a-ntâmpnat ca-nainte de zaveră: ce era venit de haram, de haram s-a și dus. Mofluzia și-a făcut hatârurile pe-ntrecute, scoțând la mezat puținul ce era de scos. S-au umplut sacnasiele zarafilor de datornici și buzunările percepților de rușfeturi (așa înveți turcește, când te zgândăre sorocul)! În vreme ce unii au dat în darul sârbeziu al habotniciei, lăsându-se-n grija Domnului și-a mânăstirii cu avut cu tot, ceilalți, ageri, au chivernisit averi, nemaiprididind să potcovească netoția altora. Alții – flaimuc să fii, zezec să ajungi, că fandacsia-i gata! – și-au spulberat viața departe, prin pulberea lumii, mătrășindu-și, smintiții, strânsura pe plăceri și tinerețea pe sotize.

IA-ȚI MIREASĂ, ZIUA BUNĂ...

În București, nunțile de lume bună se-mpărțiseră în două. Cele mai multe se înfățau cu voalurile și jerbele frumoasei epoci de dinainte de războiul cel mare. Altele, încă puține, explodau în stilul libertin – de ce să n-o spunem? – al anilor nebuni.

Cine să fi fost cei ce lăsau măritășurile în voia undei cele dulci, a sonului gâlgâind romanțios ca ș-altădată? Protipendada, sigur, căci nu putea face altfel, prea ar fi fost mare scandalul vreunei depărtări de la făloasele obiceiuri. Apoi, locotenenții ce luau pe fata colonelului – „Uff, am urnit piatra din casă!”, se-auzea icnind din suflet soacra mică în urma automobilului îndreptându-i pe însurăței la cheul Gării de Nord. Tot așa domnișoarele sensibile, de bună seamă, sărăcuțe și de familie bună, ce erau date după flăcăi tomnatici, cu loc în Cameră și moșie la Ciolpani. Și în general, amoretzii visători, cutremurați de lecturi ațățătoare, romane de iubire cu coperte roz și titluri din două cuvinte: Castelana pasiunii, Noaptea plăcerii, Sclava pierzaniei.

Chiar și mariajele ce uneau pompos o lume nouă, intelighenția țării – familia doctor X încuscrindu-se, de-o pildă, cu familia profesor universitar Y – până și acestea se abandonau plutirii pe dantele străvezii și poemă crepusculară. Duduile, ele, mai abitir ca nimeni, își doreau cununia încețoșată de museline nostalgice, visau cosițe despletite în miez de noapte, cascade de flori tropicale, șoapte neterminate, văluri și penumbră languroasă ascunzând taine, aluzii, singurătăți misterioase...

Nu-i așa că prindeți a auzi tobele primitive și necuviincioase ale jazz-ului? Țopăielile acelea de sălbatici, le vedeți, nu-i așa? Mă întreb, și-or fi pregătit mirii aceștia, pierduți printre oaspeți, cele de trebuință pentru voiajul cel de nuntă? Cămașa vaporosă, numai brucseluri și falduri, menită vertijului primei nopți, noaptea cea mare, o fi printr-o valioară?... Sau, văleu, s-o fi și întâmplat pocinogul? Măi, cum se mai strică lumea!

SFÂRȘIT

